

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра «Банківська справа»

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ” _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою

«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»

(назва освітньої програми)

на тему: «СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА
ДОХОДНІСТЬ БАНКІВ»

(назва теми)

Виконавець:

студент 6 курсу 9 групи ЦЗФН

Куш Владислав Євгенійович

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Кретов Дмитро Юрійович

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

АНОТАЦІЯ

Куш В.Є. «Стратегічні напрямки впливу цифровізації на доходність банків»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Управління діяльністю банку на фінансовому ринку»,
Одеський національний економічний університет - Одеса, 2024

У роботі розглядаються теоретичні питання впливу цифровізації на доходність в банківському секторі. За результатами проведеного дослідження у першому розділі розглянуто сутність банківської діяльності та поняття і класифікацію доходів банків, досліджено ознаки цифровізації в фінансово-банківському секторі.

Проаналізовано сучасний стан банківського сектору України, визначений вплив цифровізації на показники доходності банків України, надана характеристика сучасних технологічних нововведень.

Розглянуто перспективи зростання доходів банків України в умовах цифровізації з урахуванням закордонного досвіду.

Ключові слова: банківський сектор, процентні доходи банків, комісійні доходи банків, доходність, цифровізація, вплив, удосконалення

ANNOTATION

Kush V.E. "Strategic directions of the impact of digitalization on the profitability of banks"

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 072 «Finance,
Banking and Insurance»
for the educational program "Management of the bank's activities on the financial
market"

Odesa National Economic University - Odesa, 2024

The paper examines the theoretical issues of the impact of digitalization on profitability in the banking sector. According to the results of the research, the essence of banking activity and the concept and classification of banks' income were considered in the first chapter, the signs of digitization in the financial and banking sector were investigated.

The current state of the banking sector of Ukraine is analyzed, the impact of digitalization on the profitability indicators of Ukrainian banks is determined, and the characteristics of modern technological innovations are provided.

Prospects for the growth of the income of Ukrainian banks in the conditions of digitalization are considered, taking into account foreign experience

Keywords: banking sector, interest income of banks, commission income of banks, profitability, digitalization, influence, improvement

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОХОДНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ.....	6
1.1 Сутність банківської діяльності як різновиду господарської діяльності.....	6
1.2 Поняття та класифікація доходів банків	13
1.3 Діджиталізація банківського сектору.....	21
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ДОХОДНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	30
2.1 Оцінка діяльності банківської системи України в воєнний період.....	30
2.2 Аналіз доходів банків України на сучасному етапі	38
2.3 Оцінка впливу цифровізації на доходність банківського сектору України	45
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ДОХОДІВ БАНКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	55
3.1 Проблеми формування доходів банку та шляхи їх вирішення. Закордонний досвід.....	55
3.2 Прогнозування доходності банків України шляхом економіко-математичного моделювання.....	62
3.3 Рекомендації АТ КБ «Приватбанк» з удосконалення цифровізації банківських операцій	69
Висновки до розділу 3.....	76
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми. У формуванні цифрової економіки України роль банків має беззаперечно важливе значення, адже вітчизняні банківські установи сьогодні стали бізнес-центрами, у яких бере початок і кінець ділове партнерство будь-яких суб'єктів підприємницької діяльності й населення. Саме від спроможності генерувати доходи та забезпечити доходність усієї банківської системи залежить у значній мірі подальший вектор цифровізації економіки України загалом. Без розвиненої мережі банків, які здатні генерувати стабільні потоки доходів, прагнення до створення реального і ефективного ринкового механізму і цифрової економіки залишається лише на рівні бажаної перспективи. Загалом банківські установи переслідують одну мету – збільшення доходів із скороченням рівня витратності операцій. Сучасна вітчизняна банківська система переживає часи зниження обсягів кредитування, як головного генератора процентних доходів, активного очищення кредитних портфелів від недіючих кредитів та зростання ризикованості інших активних операцій. З огляду на це актуальним стає питання розвитку комісійних або посередницьких операцій, які дають можливість банку отримувати гарантований дохід у формі комісійних, плати за обслуговування тощо без необхідності використання власних або залучених ресурсів із мінімальним рівнем ризикованості даних операцій.

У той же час і карантин, і воєнний стан у перспективі сприятимуть посиленню загального рівня цифровізації економіки України та вимагатимуть від банківських установ переформатування портфелів доходності у бік збільшення стабільних джерел доходів. При цьому банківським установам необхідна швидка реакція та адаптація до нових форм роботи та сучасних викликів. Тому тема дослідження є актуальною.

Актуальність даної теми забезпечує велику увагу до даного питання з боку багатьох вітчизняних учених, таких як: Блащук-Девяткіна Н.З., Бурковська А. В., Гладчук О.М., Гришунова Т. А. Дмитренко Е., Драчевська

О., Коблянська Г. Ю., Кретов Д. Ю., Кушнарєва А. А., Латковська Т.А., Макаренко Ю. П., Машкіна К. О., Мороховець К. С., Орлюк О.П., Петик Л.О., Реверчук С.К., Рудевська В., Сисоєнко І., Стасишин А.В., Творидло О.І., Ткачук І.Я., Халімон Т.М., Харабара В.М., Фатюха Н. Г., Цветков А.М., Шелудько В.М. та інші. У той же час сьогодні потребує дослідження проблема трансформації банківських доходів та оцінка їх залежності від рівня цифровізації економіки у вітчизняному банківському секторі.

Мета роботи. Мета дослідження – дослідити тенденції впливу цифровізації на доходність банківської системи.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- визначити сутність банківської діяльності як різновиду господарської діяльності;
- розглянути поняття та класифікацію доходів банків;
- дослідити діджиталізацію банківського сектору;
- провести оцінку діяльності банківської системи України в воєнний період;
- проаналізувати доходи банків України на сучасному етапі;
- охарактеризувати вплив цифровізації на доходність банківського сектору України;
- з’ясувати проблеми формування доходів банку та шляхи їх вирішення з урахуванням закордонного досвіду;
- надати прогноз комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк»;
- обґрунтувати рекомендації АТ КБ «Приватбанк» з удосконалення цифровізації банківських операцій.

Об’єкт дослідження. Об’єктом дослідження є діяльність комерційних банків України.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є теоретичні основи, методичні та практичні аспекти впливу цифровізації на доходи банківської системи.

Методи дослідження. Методами дослідження даної роботи є: аналіз і синтез, які використовуються у кваліфікаційній роботі, адже ці методи дозволяють проаналізувати об'єкт дослідження та консолювати отримані результати; статистичний аналіз використано для збирання, обробки та синтезу інформації; метод графічного зображення використовується у роботі для наочного подання отриманих статистичних даних з метою їх узагальнення та аналізу; комплексний підхід для отримання результату дослідження є важливим, і реалізується шляхом єдності цілей і завдань.

Інформаційною базою дослідження Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові акти з питань регулювання банківської діяльності, офіційні статистичні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, монографічні дослідження, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, періодичні видання, інформаційно-аналітичні бюлетені, офіційні інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів. В роботі набуло подальшого розвитку формування шляхів удосконалення комісійних доходів банків в умовах цифровізації.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна магістерська робота є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Публікації. Кретов Д.Ю., Куш В.Є. «Вплив цифровізації на доходність банків України». *Актуальні виклики інноваційного розвитку економіки людських ресурсів у глобальному вимірі*: матеріали доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 25-26 жовтня 2024 року). Одеса: ОНЕУ. 2024. С. 87 – 89.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (61 найменування). Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок. Основний зміст викладено на 82 сторінках. Робота містить 13 таблиць, 41 рисунки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОХОДНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

1.1. Сутність банківської діяльності як різновид господарської діяльності

Банківська система як складова частина входить у велику економічну систему країни. Це означає, що діяльність та розвиток банків слід розглядати в тісному зв'язку з виробництвом, обігом та споживанням матеріальних та нематеріальних благ. Банки органічно вплетені у механізм регулювання господарського життя.

Банківська система виконує ряд важливих завдань для повноцінного функціонування економіки. Особлива роль банківської системи полягає у забезпеченні стабільного економічного зростання, у розширенні можливостей підприємств із залучення фінансових ресурсів, у збереженні та примноженні заощаджень громадян. Мета діяльності комерційних банків – отримання прибутку за рахунок банківської діяльності.

У національній економіці держави місце та роль банківської системи може визначатися через комплекс функцій, що ця система виконує: акумулювання тимчасово вільних коштів; розвинена банківська система успішно керує системою платежів; банківська система регулює кількість грошей, що перебувають у ринковій економіці; банківська система трансформує заощадження в інвестиції; надання кредиту.

Серед науковців відсутня єдина думка щодо трактування банківської діяльності, одні зосереджують увагу на суб'єктному складі, інші – на об'єктному; треті вважають, що банківську діяльність необхідно визначати виходячи із визначення меж тієї сфери соціально-економічного життя чи тих суспільних відносин, регулювання яких повинне здійснюватися самим банківським правом; четверті акцентують увагу на діях у межах діяльності [1, с. 72].

Розглянемо погляди деяких науковців щодо поняття «банківська діяльність» з юридичної точки зору (рис. 1.1).

банківська діяльність - особливий вид господарської діяльності, що систематично здійснюється спеціальними суб'єктами (банками) на підставі ліцензії (дозволу) НБУ, спрямовану на здійснення банківських операцій та надання банківських послуг, функціонування та розвиток банківської системи, реалізацію грошово-кредитної політики держави

• **Т.А. Латковська [2, с. 91, 92]**

банківська діяльність - сукупність правових дій, що здійснюється певними суб'єктами у формі, яка вимагається законом та договором

• **Банківська енциклопедія [3]**

банківською діяльністю охоплюється формування та проведення грошово-кредитної та валютної політики, організаційно-правове забезпечення функціонування банківської системи, механізм здійснення банківських операцій тощо

• **Е. Дмитренко [4, с. 145]**

банківська діяльність – це залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб

• **Закон України "Про банки і банківську діяльність" [5]**

банківська діяльність – це система діючих спеціальних суб'єктів та операцій, здійснюваних ними як учасниками єдиної банківської системи з приводу грошей, цінних паперів і валютних цінностей як засобів платежу, заощадження й товару.

• **О.П. Орлюк [6, с. 4]**

у правовому значенні банківську діяльність варто трактувати як сукупність дій, що регламентуються фінансово-правовими нормами щодо банківських операцій, діяльності щодо створення та функціонування банків та інших фінансових установ, які є елементами банківської і фінансової системи з метою стабільної і організованої фінансової діяльності держави

• **В. С. Симов'ян [7, с.24]**

Рис. 1.1. Визначення поняття «банківська діяльність»

Джерело: розроблено автором за [2- 7]

О. Драчевська об'єднала різноманітні поняття «банківська діяльність» і виявила особливості такої діяльності (рис. 1.2.).

Рис. 1.2. Особливості банківської діяльності

Джерело: розроблено автором за [8]

У науковій економічній літературі під час дослідження банківської діяльності основний акцент робиться на сутності банку та банківських

операцій. На цій основі А.В. Буряк виділяє чотири основні концептуальні підходи до сутності банківської діяльності (рис. 1.3)

Рис. 1.3. Концептуальні підходи до визначення змісту банківської діяльності
Джерело: розроблено автором за [8]

В. Рудевська пропонує розширити визначення сутності поняття «банківська діяльність», базуючись на комплексному підході, банківську діяльність можна визначити як фінансово-економічну діяльність, яка включає в себе комплекс операцій із ведення рахунків, переказу коштів та залучення коштів для надання грошових кредитів із метою отримання прибутку, задоволення потреб суспільства в отриманні банківських послуг та забезпечення стабільності банківської системи [10, с. 197].

Можна визначити основні принципи банківської діяльності:

- обов'язковість отримання банками спеціального дозволу (ліцензії) на здійснення банківської діяльності;
- незалежність банків у своїй діяльності, невтручання з боку державних органів у їх роботу, за винятком випадків, передбачених законодавчими актами;

- розмежування відповідальності між банками та державою;
- обов'язковість дотримання встановлених Центральним банком нормативів безпечного функціонування для підтримки стабільності та стійкості банківської системи;
- забезпечення фізичним та юридичним особам права вибору банку;
- забезпечення банківської таємниці за операціями, рахунками та вкладками (депозитами) клієнтів;
- забезпечення повернення коштів вкладникам банків.

Банківські операції – це ряд дій банківської установи, спрямованих на здійснення її економічних завдань як суб'єкта ринку, предметом яких виступає рух грошових коштів, цінних паперів, дорогоцінних металів або зобов'язання з їх переміщення, що здійснюється на основі укладених договорів згідно з чинним законодавством [11, с. 7].

Банківські операції можна класифікувати за різними ознаками. За основними видами банківські операції класифікуються як депозитні операції, кредитні, розрахунково-касові (рис. 1.4).

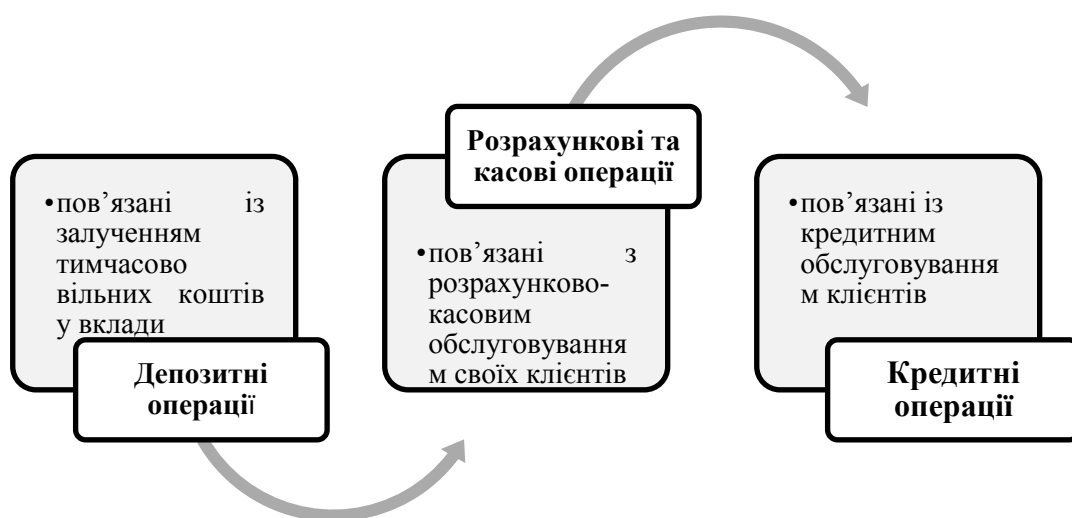

Рис. 1.4. Основні види банківських операцій

Джерело: розроблено автором за [11]

За економічною суттю банки підрозділяються на активні, пасивні, комісійно-посередницькі. Під активними банківськими операціями розуміються операції, спрямовані на надання коштів банками. Під пасивними банківськими операціями розуміються операції, створені задля залучення банками коштів,

дорогоцінних металів та (або) дорогоцінного каміння. банками та небанківськими кредитно-фінансовими організаціями. Під посередницькими банківськими операціями розуміються операції, які сприяють здійсненню банківської діяльності банками.

Класифікація банківських операцій за функціональним призначенням наведена на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Класифікація банківських операцій за функціональним призначенням

Джерело: розроблено автором за [11]

За специфікою головних функцій банку його операції поділяють на базові та додаткові (рис. 1.6).

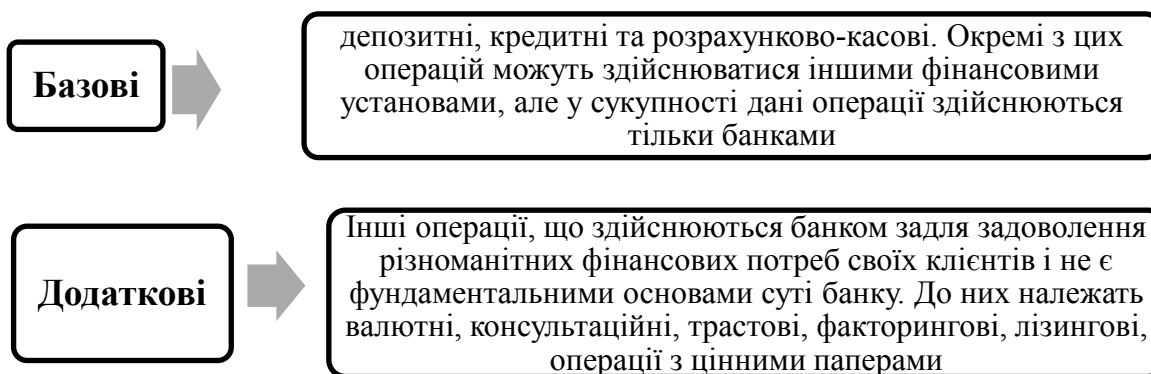

Рис. 1.6. Класифікація банківських операцій за специфікою головних функцій банку

Джерело: розроблено автором за [11]

Банківські послуги - це проведення банківських операцій за дорученням клієнта на користь останнього за певну платню. Банківські послуги практично поділяються на три групи:

- сприяння платіжному обороту (здійснення комерційними банками за рахунок клієнтів готівкових та безготівкових платежів), операції з валютою та дорогоцінними металами, інкасація векселів та чеків та ін;

- операції з емісії, розміщення та зберігання цінних паперів клієнтів, а також керування ними;

- управління майном (довірчі або трастові операції), які широко розвинене у провідних країнах світу.

Іноді з поняттям «банківська послуга» пов'язують поняття «банківський продукт», під яким розуміють:

- матеріальні послуги, тобто надані банками клієнтам послуги з метою доведення матеріальних благ до споживача. У цьому випадку створюється додаткова вартість, що додається до вартості (ціни) товару;

- послуги банків з підготовки та перепідготовки кадрів, інформування та консультування клієнтів, проведення аналітичних досліджень та ознайомлення з їх результатами громадськості, формуванні норм етики банківських працівників.

Комерційні банки намагаються зберегти своє економічне становище шляхом розширення своєї діяльності, починаючи обслуговувати нові, пов'язані з вищим ризиком сегменти банківського ринку, такі як:

- угоди з комерційним нерухомим майном та операції з високою часткою позикових коштів (у багатьох випадках це пов'язано із збільшенням кредитних ризиків);

- здійснювати більш прибуткові, але пов'язані з вищим ризиком забалансові операції (відсоткові та валютні свопи, резервні акредитиви, зобов'язання з позик, їх продаж і передача, а також гарантії), які набувають все більше значення для комерційних банків у зв'язку з подальшою уніфікацією та посиленням вимог щодо достатності власного капіталу;

- участь комерційних банків у дилерських операціях з похідними інструментами, що є для них одним із нових видів діяльності. У цьому у разі

комерційні банки купують похідні інструменти не тільки за доручення своїх клієнтів, а й самостійно з метою підвищення прибутковості своїх операцій;

– надання послуг у таких небанківських секторах як страхування, трастові (довірчі) операції.

У зв'язку з впровадженням цифровізації в банківську систему з'явився ряд послуг, пов'язаних з інформаційними технологіями, які розширюють задовільнення потреб клієнтів, що проносить банківським установам додатковий дохід.

1.2. Поняття та класифікація доходів банків

Спільними рисами комерційних банків із іншими підприємницькими структурами є прагнення до отримання прибутку. А специфічним є вид товару, який пропонується ринку. Відповідно до специфіки банківської діяльності комерційні банки пропонують банківські продукти за допомогою банківських операцій та послуг, у результаті реалізації яких установа отримує банківський дохід [18, с. 124].

Поняття дохідності банку віддзеркалює сукупний позитивний результат банківської діяльності у всіх його сферах господарсько-фінансової та комерційної діяльності. За їх рахунок покриваються усі витрати банку, формується прибуток, чий обсяг визначає суму дивідендів, зростання власних коштів та розвиток пасивних і активних операцій.

Прибутковість банку є показником успішності його роботи та служить одним з важливих факторів у залученні нових акціонерів та зміцненні довіри клієнтів.

В науковій літературі відсутній єдиний підхід до тлумачення поняття «доходи банку». На рис.1.7. представлені погляди сучасних вітчизняних науковців на дану дефініцію.

С.К. Реверчук узагальнює представленні підходи до поняття «банківські доходи» і стверджує що – це загальний грошовий еквівалент наданих банком

послуг у процесі здійснення банківської діяльності, який отримується у формі процентних та непроцентних доходів з метою генерації достатнього обсягу грошового потоку для здійснення банківської діяльності та досягнення стратегічних завдань банківської установи [18, с. 126 - 127].

Булюк В. В. [12]

Доходи банку формуються за рахунок загальної суми грошових коштів, які надходять до банку у результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг

Кобилянська Г. Ю. [13, с. 132]

Банківські доходи – це складові загального економічного результату банківської діяльності, а саме збільшення економічних вигід

Кушнарєва А. А., Бурковська А. В. [14, с.22]

Доходи банківської установи – це загальна сума грошових коштів, що надходять до банківської установи в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг

Макаренко Ю. П., Мороховець К. С. [15]

Доходи банку –це загальна сума грошових коштів, що надходять до банку в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг

Фатюха Н. Г., Гришунова Т. А. [16]

Доходом банку збільшення економічних вигід протягом звітного періоду у формі надходжень чи поліпшення активів або зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу

Шелудько В.М. [17, с. 213]

Доходи банку — це загальна сума грошових коштів, що надходять до банку в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг

Рис. 1.7. Визначення науковцями поняття «доходи банку»

Джерело: розроблено автором за [12- 17]

Проведений огляд літератури дає можливість систематизувати функції банківських доходів, до яких належать (рис. 1.8).

До банківських доходів належать ті доходи, які безпосередньо пов'язані з банківською діяльністю. Небанківські доходи можуть включати інші доходи, які не належать до основної діяльності банку, але забезпечують проведення його діяльності.

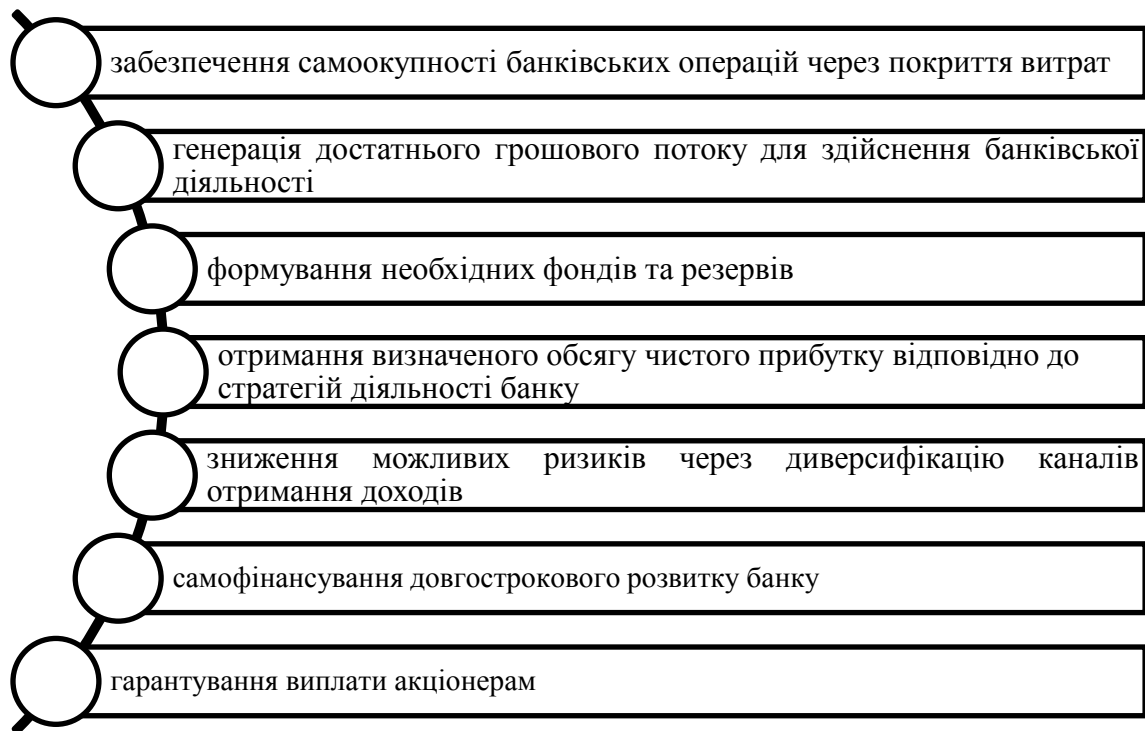

Рис. 1.8. Функції банківських доходів

Джерело: розроблено автором за [18]

Джерела доходів комерційних банків розкриваються відповідно до видів банківських операцій та послуг та групуються за різними класифікаційними критеріями та характерними ознаками. Враховуючи процеси цифровізації вітчизняної економіки і в її складі банківської системи, автори [18] рекомендують класифікацію доходів банківського сектору, що складається з традиційних та цифрових доходів (рис. 1.9).

Запропонована класифікація дасть можливість для керівництва банку моніторити не лише операційну складову отриманого доходу, а також канали їх отримання. Це, в свою чергу, дасть можливість визначати рівень цифровізації установи та залежність доходності від онлайн-послуг [18, с. 128].

Щодо правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, то доходами банків є «збільшення економічних вигід протягом звітного періоду

у формі надходжень чи поліпшення активів або зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу, за винятком збільшення, пов'язаного з внесками учасників» [19].

Рис. 1.9. Класифікація банківських доходів

Джерело: розроблено автором за [18]

Доходи з'являються при операційній, інвестиційній, фінансовій діяльності банку. На рис. 1.10. наведені види доходів банків, розподілених за операційною діяльністю.

В даний час основним джерелом утворення доходів будь-якого комерційного банку є процентні доходи, які розраховуються як різниця між отриманими відсотками за кредитними операціями і виплаченими відсотками за депозитними вкладками.

Процентні доходи найвагоміші в обсягах доходів, отриманих чи сплачених банком за використання коштів, що заборговані (залучені) банком в оборот [20].

Величина отриманого банківського доходу залежить від розміру та характеру здійснюваних ним активних операцій. Так, якщо банк займається проведенням операцій, пов'язаних з високим кредитним ризиком, то в кінцевому підсумку він отримає більше доходу, порівняно з банком, орієнтованим на формування кредитного портфеля з мінімальним рівнем ризику.

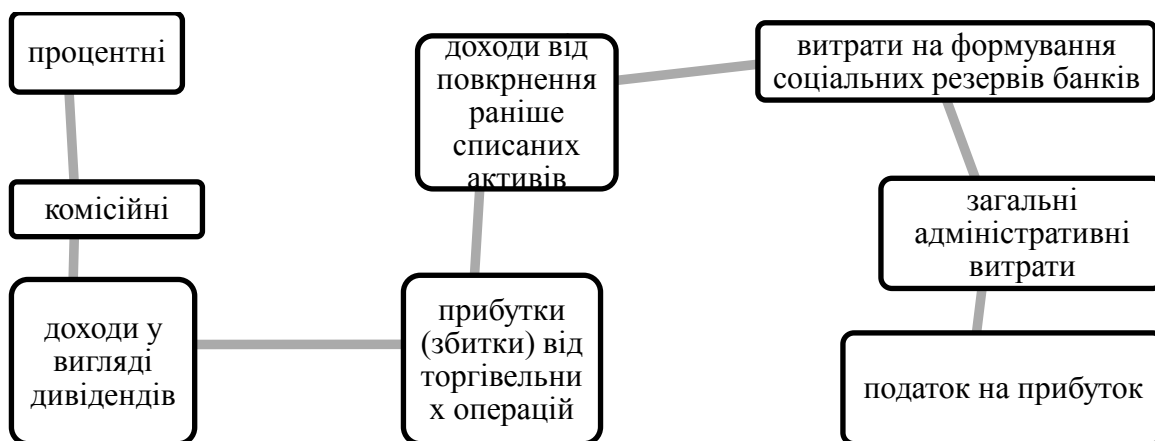

Рис. 1.10. Різновиди доходів за операційною діяльністю банку

Джерело: розроблено автором за [21]

Частина доходів банку прямує на створення резервів покриття потенційних ризиків. Банк повинен забезпечити не лише достатність обсягу доходів для покриття своїх витрат, а й ритмічність їх надходження. Потік доходів має бути розподілений у часі відповідно до періодичності добутку банківських витрат.

На рис. 1.11 відображено доходи за результатом інвестиційної діяльності.

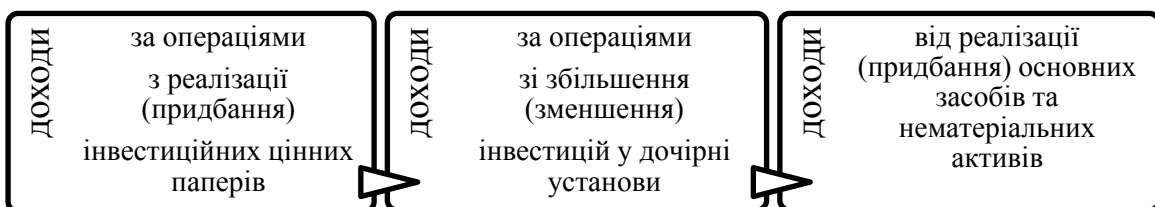

Рис. 1.11 доходи банку за результатом інвестиційної діяльності

Джерело: розроблено автором за [21]

За результатами операцій, пов'язаних із фінансовою діяльністю, доходи класифікуються наступним чином (рис. 1.12)

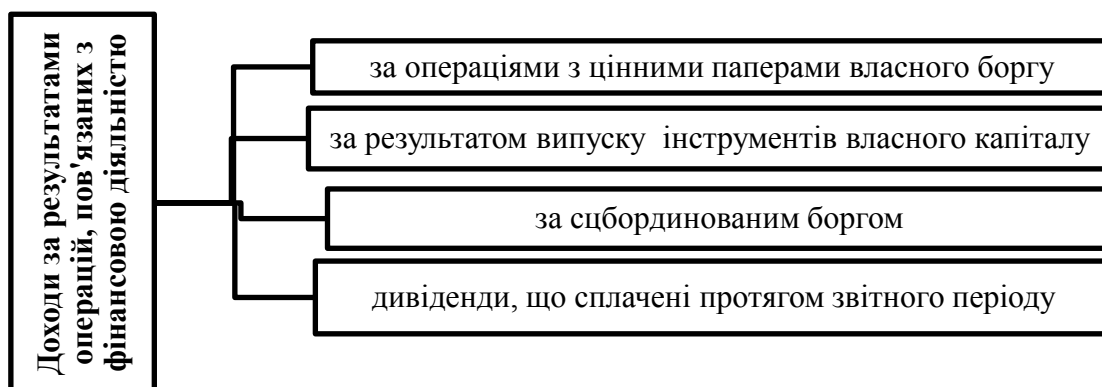

Рис. 1.12. Доходи за результатами операцій, пов'язаних із фінансовою діяльністю банку

Джерело: розроблено автором за [21]

Додатковими банківськими доходами є одержання плати за здійснення комісійних послуг із проведення платежів, конвертації іноземних валют, здавання в оренду банківських сейфів для зберігання цінностей та ін. Комісійні доходи виникають під час надання конкретних послуг. На рисунку 1.13 зібрано та представлено види комісійних доходів.

Рис. 1.13. Комісійні доходи банку

Джерело: розроблено автором за [21]

На величину доходів комерційних банків можуть впливати безліч факторів, як зовнішніх (зміни курсів іноземних валют, зміни Національним банком України процентної ставки рефінансування та розміру обов'язкових резервів, зміни податкового законодавства, зміни прибутковості за державними цінними паперами, стан міжнародних фондових і валютних ринків, загальні кризові ситуації в країні, конкуренція на ринку банківських послуг), так і

внутрішніх (здатність керівництва банку управляти активами і пасивами, тобто рівень ефективності банківського менеджменту) [18, с. 204].

На рис. 1.14 наведено внутрішні та зовнішні чинники доходності банків.

Рис. 1.14. Внутрішні та зовнішні чинники доходності банків

Джерело: розроблено автором за [18]

Отже, банки мають на меті збільшення доходів на фоні скорочення рівня витрат за операціями. Поточний стан вітчизняної банківської системи характеризується зниженням обсягів кредитування, що є головним генератором процентних доходів, а також активним очищенням кредитних портфелів банків від непрацюючих кредитів. В світлі цього актуальності набирає питання збільшення оборотів за комісійними та іншими посередницькими операціями, котрі дадуть можливість банку генерувати необхідний дохід без необхідності використання власних та залучених ресурсів, і із мінімальним рівнем ризикованості операцій.

У зарубіжній та вітчизняній практиці аналіз ефективності банківської діяльності включає в себе: аналіз доходів; аналіз витрат; аналіз рентабельності здійснених операцій; аналіз прибутковості банківської діяльності. Проведення такого аналізу дозволяє визначити показники загальної ефективності банку, аби оцінити ефективність управління банком загалом, виявити джерела підвищення прибутковості окремих операцій, мінімізації витрат і витрат банку, і навіть визначити стабільність одержуваного банком прибутку і високоризикові операції, які призвели чи потенційно здатні призвести до додаткових витрат. На основі отриманих висновків керівництво банку коригує політику щодо залучення, розміщення коштів, управління ліквідністю, розвитку банківського бізнесу.

Мистецтво банкіра полягає в умінні балансувати між прибутковістю та стійкістю банку, тобто між інтересами і акціонерів, і клієнтів.

До пріоритетних завдань аналізу доходів банку слід віднести:

- визначення та оцінку обсягу та структури доходів; вивчення динаміки прибуткових складових;
- виявлення напрямків діяльності та видів операцій, які приносять найбільший дохід;
- оцінку рівня доходів на одиницю активів;
- встановлення факторів, що впливають на загальну величину доходів, і доходів, отриманих від окремих видів операцій.

При аналізі структури доходів останні поділяються на процентні та непроцентні. У процесі аналізу процентних доходів банку необхідно встановити темпи зміни загальної величини та структури активів, що приносять відсотковий дохід; зіставити їх із темпами зростання (зниження) отриманого від їх використання доходу.

При аналізі відсоткових доходів використовують відносні показники, які дозволяють оцінити середній рівень прибутковості кредитних операцій загалом та кожної окремої групи кредитів. Такими показниками є відношення:

- 1) процентних доходів до середніх залишків за всіма позичковими рахунками;
- 2) отриманих відсотків за короткостроковими позиками до середніх залишків цього виду позичок;
- 3) отриманих відсотків за окремими групами кредитів до середніх залишків по досліджуваній групі;
- 4) процентних доходів за довгостроковими позиками до середніх залишків цього виду позичок.

Поряд з вивченням структури доходів, їх динаміки, а також рішенням інших традиційних завдань аналізу особливу увагу необхідно приділити факторному аналізу доходів.

При аналізі невідсоткових доходів необхідно визначити питому вагу їх у загальному обсязі доходів; виявити найприбутковіші види послуг; оцінити використовувані методи формування банківської комісії (тарифів) за кожною групою послуг; вивчити фактичну собівартість послуг; оцінити якість методичного забезпечення, призначеного для визначення собівартості окремих видів некредитних послуг.

Уся сукупність доходів банку формується з метою отримання банком позитивного фінансового результату, та перебуває під ризикорієнтованим наглядом НБУ з метою недопущення неконтрольованого наростання ризиків в процесі прагнення банків до зростання своїх доходів.

1.3. Діджиталізація банківського сектору

Термін «цифрова трансформація» описує процес переходу від традиційного виду економіки країни до цифрової економіки.

Впровадження технологій і процесів цифрової економіки стає революційною зміною для світової сфери послуг і особливо для сегменту банківських послуг. Технологічні прориви з інших галузях світової економіки

продемонстрували без заперечні переваги цифровізації, і споживачі хочуть їх бачити і в фінансовій, а особливо банківській сфері [23, с. 23].

Швидке поширення такого явища, як цифрова трансформація банківської сфери обумовлено переважно наслідками фінансової кризи 2007-2008 років. Через посилення регулювання банківського сектора шляхом очищення його від несумлінних гравців, санації банків, а також обмежень транскордонних фінансових зв'язків відбулися зростання конкуренції на ринку фінансових послуг, що дозволило фінтеху зайняти свою нішу.

Не менш важливим фактором цифровізації банків є викликані кризою зміни у перевагах споживачів фінансових товарів та послуг, для яких довіра до банків значно знизилася, а бажання заощаджувати час та спрощувати необхідні процедури, навпаки, зросла. На даний момент інноваційний розвиток є основною можливістю для стійкого та довгострокового зростання ефективності діяльності банків.

Процес цифрової трансформації банківського сектора включає трансформацію внутрішніх процесів організації та ведення діяльності, цифровізацію продуктів та послуг, що надаються, зміну підходу до роботи з клієнтами, а також впровадження інновацій у продукти та послуги.

Результатом цифрової трансформації банків стало утримання старих та залучення нових клієнтів, зменшення операційних витрат, зниження витрат, у результаті – зростання конкурентоспроможності з допомогою підвищення привабливості банку в першу чергу для клієнтів. Завдяки цифровізації банківського сектора клієнти отримують цілодобовий доступ до банківських послуг, економію часу, а також зниження вартості окремих банківських продуктів через скорочення витрат банків.

Цифровізація банків відкриває низку переваг, основні яких представлені на рис. 1.15.

Рис. 1.15. Основні переваги цифровізації банків

Джерело: розроблено автором за [24]

Сукупність перерахованих на рис. 1.15 факторів є причиною поширеності цифрової трансформації у банківській сфері та зниження маржинальності традиційних банків.

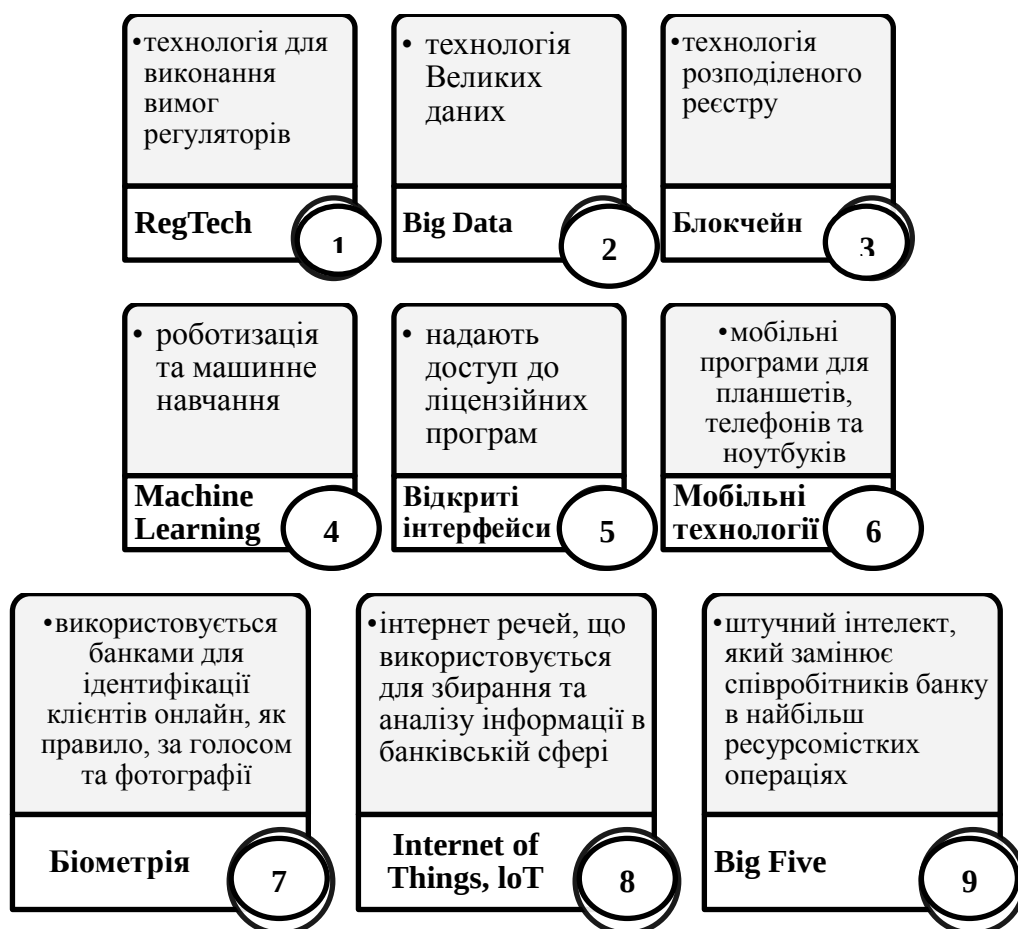
В умовах цифрової економіки головним фактором розвитку банківського обслуговування клієнтів є подання даних у цифровому форматі та обробка великого масиву даних. Сам процес цифровізації банків супроводжується трансформацією процесів від роботизації до створення послуг з орієнтацією на потреби клієнта за допомогою використання інноваційних фінансових технологій [25, с. 49].

Найбільш ефективні цифрові технології, що застосовуються у світовій фінансово-банківській сфері, представлені на рис. 1.16.

Згідно з дослідженням McKinsey, при подальшому розширенні фінтех-сектору традиційні банки мають кілька альтернатив розвитку:

- трансформація традиційних банків у цифрові з розширенням переліку товарів та послуг, що надаються;
- перехід до форми «банк – партнери», яка передбачає вибудовування партнерських відносин із іншими компаніями. При цьому важливою умовою є відповідність продуктів та послуг, що надаються партнерами запитів клієнтів;

– зосередження на наданні традиційних фінансових послуг, таких як управління бухгалтерським балансом та проведення транзакцій.

Риса. 1.16. Цифрові технології, що застосовуються у фінансово-банківській сфері

Джерело: розроблено автором за [26]

Окрім вищенаведеного трендами сучасного банківництва є технології, наведені на рис. 1.7.

Як зазначалося раніше, за умов подальшої цифровізації фінансового сектора традиційним банкам швидше за все доведеться вдатися до трансформації у цифрові банки, які можуть надати широкий спектр фінансових продуктів та послуг. Найчастіше цифрові банки відрізняються веденням операційної діяльності через мобільні програми, платформи та сайти.

Найбільш розвиті в діджиталізації банки світу вже сьогодні займаються доведенням до досконалості своїх мобільних додатків, а також створюють так звані «хакатони» та agile-команди, тобто об'єднання фахівців з різних областей,

що спільно створюють та удосконалюють проривні технології та нові продукти банків [27, с. 51].

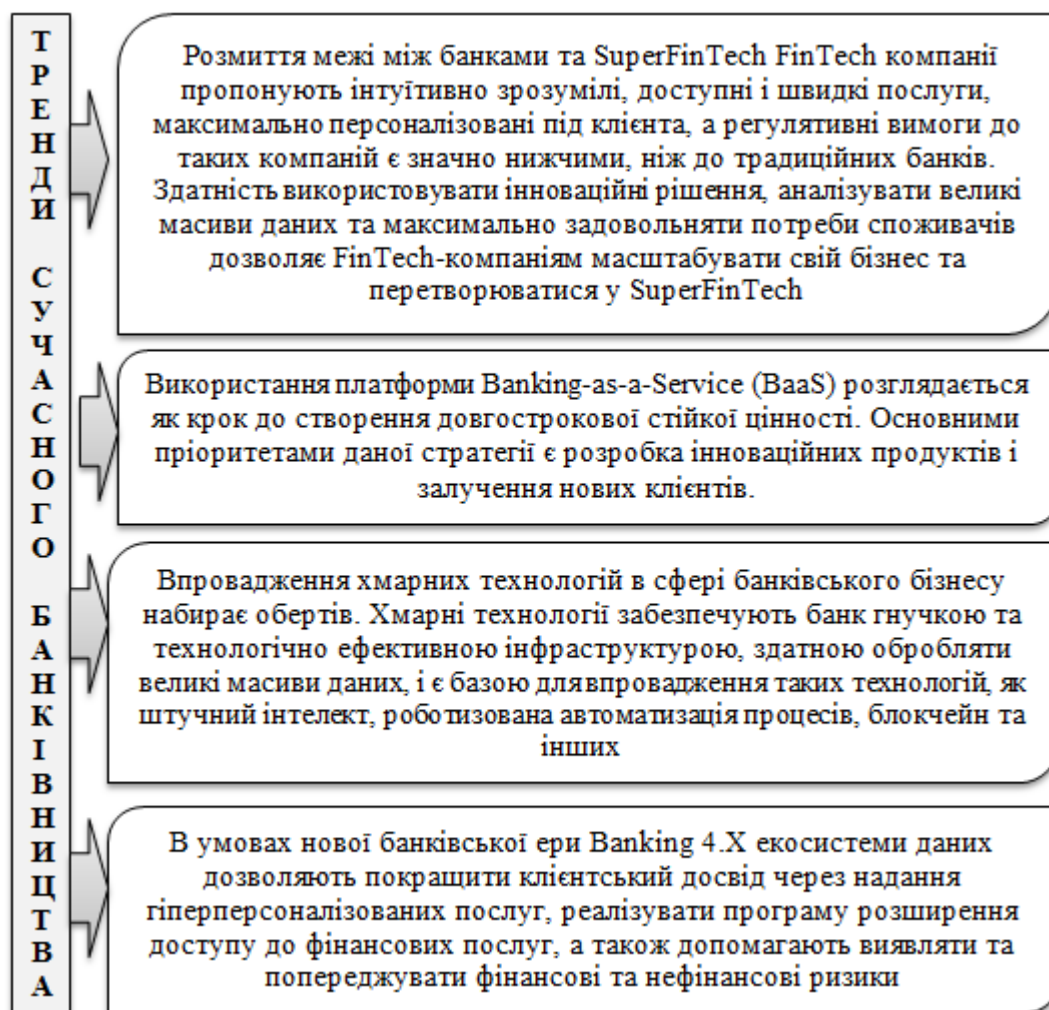

Рис. 1.17. Тренди у сучасному банківництві під впливом технологічних інновацій

Джерело: розроблено автором за [27]

Одним із основних в умовах цифрової трансформації банків є кібер-ризик, тобто ризик, пов'язаний з порушенням конфіденційності електронної інформації, у тому числі персональних даних клієнта, а також ризик злому та крадіжки акаунтів клієнтів та ризик безпеки проведення електронних операцій загалом. Зростання кількості потенційних ризиків пов'язане з виникненням нових учасників ринку та вдосконалених технологій, зростаючої складності правового регулювання, і навіть змін у поведінці споживачів. Однак це не означає, що традиційні банки є менш ризикованими, рівень їх ризиків також

змінюється, і реалізується через ризик окремих банків, що не здійснюють цифрову трансформацію, та ризик старіння банківської системи в цілому.

Порушення безпеки даних може мати серйозні наслідки для банку, включаючи [29, с. 224]:

1) Втрату репутації: витік персональних даних клієнтів може серйозно підірвати довіру до банку.

2) Юридичні наслідки: банки можуть піддаватися судовим позовам та адміністративним штрафам за неправильну обробку та зберігання даних.

3) Фінансові втрати: відновлення після кібератаки або витоку даних може вимагати значних фінансових витрат.

Світовий ринок цифрових банківських продуктів та послуг представлений множиною суб'єктів. Ключові цифрові банки представляються у рейтингу найкращих цифрових банків світу на основі як кількісних факторів, так і суб'єктивних критеріїв, що публікується журналом Global Finance з 2000 р.

Об'єктивні критерії включають такі показники, як:

- рівень залучення та обслуговування клієнтів;
- зростання числа цифрових клієнтів;
- різноманітність асортименту цифрових продуктів та послуг;
- наявність переваг від впровадження цифрових ініціатив дизайн та функціональність веб-сайту.

Суб'єктивні критерії представлені думкою аналітиків, банківських консультантів та інших галузевих професіоналів міжнародного рівня. За 2020 р. рік лідером став американський цифровий банк Citi, який тримає цю позицію вже протягом кількох років, зберіг звання найкращого у світі цифрового банку, також повторно став лідером серед корпоративних/інституційних цифрових банків. Крім того, Citi знову був названий найкращим корпоративним цифровим банком у регіоні Західної Європи, Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, Латинській та Північній Америці, Близькому Сході та Африці. Серед найпопулярніших цифрових банків Європи слід назвати банк Великобританія Atom Bank, а також німецький банк Number26.

Отже, цифрова трансформація банківського сектора розглядається як неминучий наслідок розвитку технологій та вимог споживачів. Цифровий банкінг – це створення нових технологій, продуктів, каналів та причин взаємодії банку та клієнта. Теоретично трансформації банківської діяльності в епоху цифровізації виділяють такі етапи:

- 1) традиційний банк із традиційними послугами;
- 2) банк як MarketPlace з поєднанням традиційних послуг та небанківського сектора;
- 3) банк як екосистема: до другого етапу додаються платіжні технології, SSO+WhiteLabel, UXбанк;
- 4) нативна реалізація – додавання до третього етапу нативної інтеграції;
- 5) вихід межі інтернет-банку – продажу як усередині інтернет-банку, і на зовнішніх платформах.

Завдяки цифровому банкінгу клієнти банку отримують цілодобове банківське обслуговування через Інтернет, використовуючи різні девайси: персональний комп'ютер, мобільні пристрої, програми – всі ці елементи надають безпечний доступ до всіх банківських послуг – у цьому полягає важливість розвитку цифрового банкінгу.

Розвиток сучасних технологій змушує банки вивчати та застосовувати технологічні тренди для того, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку банківських послуг. Однією з технологій майбутнього у фінансовій сфері є банківська бізнес-модель Open Banking (Відкритий банкінг), в основі якої лежить використання API (application programming interface (інтерфейс прикладного програмування)).

У найближчому майбутньому надалі зростатиме роль хмарних технологій у фінансовому сектор. Адже, понад 70% банківських клієнтів щодня використовують мобільні додатки й очікують, що їх транзакції будуть оброблені миттєво та з найвищим рівнем безпеки для своїх транзакцій відповідно до норм щодо боротьби з відмиванням грошей і шахрайством [30].

Для того, щоб процес цифрової трансформації банку був повноцінним, необхідно перетин трьох вимірювань: сформульоване бізнес-завдання, наявності даних та власні технології.

Висновки до розділу 1

З дослідження в розділі 1 можна зробити наступні висновки.

Можна визначити банківську діяльність, як фінансово-економічну діяльність кредитних організацій, дозволену законами та іншими нормативно-правовими актами, включає комплекс дій, операцій, угод, метою яких є отримання прибутку та задоволення потреб громадян у отримання різних банківських послуг. Основними принципами банківської діяльності є: обов'язковість отримання банками спеціального дозволу на здійснення банківської діяльності; незалежність банків у своїй діяльності, невтручання з боку державних органів у їх роботу, за винятком випадків, передбачених законодавчими актами; обов'язковість дотримання встановлених Центральним банком нормативів; забезпечення банківської таємниці за операціями, рахунками та вкладками клієнтів; забезпечення повернення коштів вкладникам банків.

Спільними рисами комерційних банків із іншими підприємницькими структурами є прагнення до отримання прибутку. Найбільш широке сучасне трактування терміна «банківські доходи» можна представити так – це загальний грошовий еквівалент наданих банком послуг у процесі здійснення банківської діяльності, який отримується у формі процентних та непроцентних доходів з метою генерації достатнього обсягу грошового потоку для здійснення банківської діяльності та досягнення стратегічних завдань банківської установи.

До банківських доходів належать ті доходи, які безпосередньо пов'язані з банківською діяльністю. Небанківські доходи можуть включати інші доходи,

які не належать до основної діяльності банку, але забезпечують проведення його діяльності. Основними доходами є процентні доходи банку, додатковими банківськими доходами є одержання плати за здійснення комісійних послуг із проведення платежів, конвертації іноземних валют, здавання в оренду банківських сейфів для зберігання цінностей та ін.

Отже актуальності набирає питання збільшення оборотів за комісійними та іншими посередницькими операціями, котрі дадуть можливість банку генерувати необхідний дохід без необхідності використання власних та залучених ресурсів, і із мінімальним рівнем ризикованості операцій. Таку можливість може для банку надати розвиток його цифровізації.

Процес цифрової трансформації банківського сектора включає трансформацію внутрішніх процесів організації та ведення діяльності, цифровізацію продуктів та послуг, що надаються, зміну підходу до роботи з клієнтами, а також впровадження інновацій у продукти та послуги.

Завдяки цифровому банкінгу клієнти банку отримують цілодобове банківське обслуговування через Інтернет, використовуючи різні девайси: персональний комп'ютер, мобільні пристрої, програми – всі ці елементи надають безпечний доступ до всіх банківських послуг – у цьому полягає важливість розвитку цифрового банкінгу.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ДОХОДНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка діяльності банківської системи України в воєнний період

Повномасштабні військові дії агресора на території нашої країни, які розпочалися на початку 2022 року і продовжуються по теперішній час, примусили банківську систему знайти можливість вижити та утримати свою клієнтуру на рівні, що дозволяє здійснювати як господарську діяльність юридичних осіб так і приватну діяльність фізичних осіб без фінансових шоків та потрясінь. Розглянемо інституційний стан банківської системи України на сучасному етапі розвитку (табл. 2.1).

З табл. 2.1 видно, що станом на початок жовтня 2024 року банківська система складалась з 62 комерційних установ різної форми власності, з них 6 – банки з державною власністю (9,7%), 19 – банки іноземних банківських груп зі 100% часткою іноземного капіталу (30,6%), решта – 57,9% це банки з приватним українським капіталом.

Якщо простежити зміну інституційної структури банківського сектору за досліджуваний період, то зазначимо, що кількість діючих банків скоротилась на 11 установ (на 15%). При цьому зросла кількість банків з державною власністю на 50% за рахунок націоналізації двох системних банків, та втрачено 4 банки з іноземним капіталом (17% від загальної кількості іноземних банків) та 9 приватних українських (20% від загальної кількості). Можна сказати, що структура по власності по банківському сектору за досліджуваний період змінилась не значно.

62 установи банків окрім головних офісів на території України та за її межами мають 5053 відкритих відділення. Зауважимо, що на початок світової кризи 2008 року, в Україні функціонувало біля 180 комерційних банків з розгалуженою мережею відділень, яких налічувалось більше 21 тисячі.

Фінансова криза в Україні в 2014 році скоротила удвічі кількість банків в державі, і кількість відділень скоротилась на 28,5%. Це говорить про те, найбільше відділень було відкрито в надійних банках, стійких до проблем фінансового характеру. За 10 років кількість відділень скоротилась в три рази. З 2015 року і почалося активне скорочення даних структур.

Таблиця 2.1

Динаміка стану установ та клієнтури банківської системи України за 2020 – 2024 роки

Показники	Станом на					Відхилення 2024/2021
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.10.2024	
Кількість діючих банків, з них	73	71	67	63	62	-11
Банки з державною власністю	4	4	4	4	6	2
Банки зі 100% іноземним капіталом	23	23	22	19	19	-4
Банки з українським капіталом	46	44	41	40	37	-9
Кількість відділень банків	7134	6685	5336	5138	5053	-2081
Кількість клієнтів в банках, млн осіб з них	64	72,3	79,3	81,7	н/д	17,7
Юридичні особи	2,7	2,9	3	3,3	н/д	0,6
Фізичні особи	61,3	69,3	76,3	78,4	н/д	17,1
Кількість відкритих рахунків, штук, з них млн.	124,6	141,9	160,2	185,1	н/д	60,5
Юридичні особи, у тому числі	5,3	5,6	6	7,1	н/д	1,8
поточні	5,2	5,5	5,9	6,9	н/д	1,7
вкладні	0,1	0,1	0,1	0,2	н/д	0,1
Фізичні особи, у тому числі	119,3	136,3	154,2	178	н/д	58,7
поточні	102,9	119,9	138,6	154,1	н/д	51,2
вкладні	16,4	16,4	15,6	23,9	н/д	7,5

Джерело: розроблено автором за [31]

Щодо клієнтури банківської системи України, то за наявними даними станом на початок 2024 року клієнти банківського сектору складали 81,7 млн. осіб, з них 3,3 млн. юридичних осіб та 78,4 млн. фізичних осіб. Їм було відкрито 185,1 млн. рахунків (7,1 млн. рахунків – юридичним особам, 178 млн. – фізичним особам).

Розглядаючи динаміку наявних клієнтів банку та кількості відкритих їм рахунків, зауважимо, що за досліджуваний період, а саме з початку 2021 року кількість клієнтів банку зросла на 28%, а кількість відкритих їм рахунків – на 49%. Це свідчить про те, що банківські послуги все більше стають нормою життя як для бізнес-клієнтів, так і для фізичних осіб особливо молодого покоління, яке надає перевагу цифровим операціям зі своїми коштами проти традиційних. Так, якщо кількість рахунків, відкритих за досліджуваний період юридичним особам зросла на 33%, їх кількість для фізичних осіб зросла на 50%.

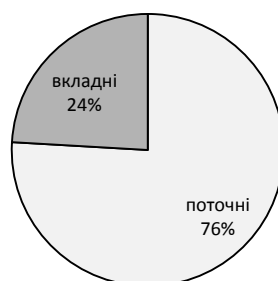
Якщо розглядати направленість рахунків, зауважимо, що як фізичні, так і юридичні особи більшу частку своїх коштів зберігають на рахунках на вимогу. Розглянемо структуру рахунків, відкритих для юридичних осіб більш детально (рис. 2.1).

Структура рахунків

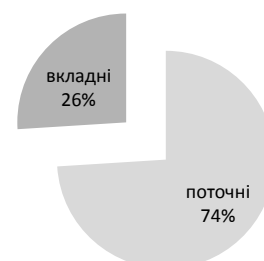

Структура коштів

01.01.2021

Структура коштів в національній валюті

01.10.2024

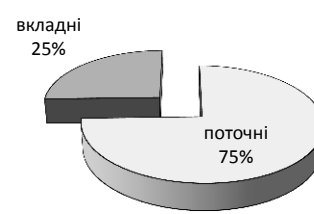
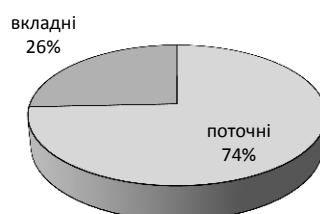
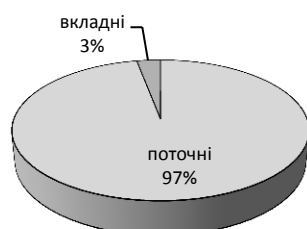

Рис. 2.1. Показники кількості клієнтів та їх рахунків в банках України

Джерело: розроблено автором за [31]

З рис. 2.1 видно, що на початок 2024 року, 97% рахунків юридичних осіб складала поточні рахунки і лише 3% - вкладні. Питома вага вкладних рахунків

в порівнянні з 2021 роком зросла на 1 в.п. Зауважимо, що на 3% відкритих строкових рахунках зберігалось 26 % усіх вільних коштів бізнесу, при чому частка даних коштів в порівнянні з початком 2021 року зросла на 2 в.п.

Розглядаючи далі обсяг коштів клієнтів на рахунках в банках простежимо їх динаміку та структуру за досліджуваний період. В табл. 2.2 представлена динаміка коштів к клієнтів банківської системи України.

Таблиця 2.2

Динаміка коштів клієнтів банківської системи України

Показники	Станом на					Відхилення 01.10.2024/ 01.01.2021
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.10.2024	
Кошти клієнтів, разом	1377,4	1539,6	1931,3	2435,4	2600,8	1223,4
Кошти юридичних осіб, у тому числі	681,2	799,8	942,7	1321,9	1415,7	734,5
На вимогу, з них	515,4	644,3	781,3	1000	1052,3	536,9
В національній валюті, млрд. грн.	331,1	452,3	512,4	705,3	717,2	386,1
В національній валюті, в %.	64,2	70,2	65,6	70,5	68,2	4
В іноземній валюті, млрд. грн.	184,3	192	268,9	294,7	335,1	150,8
В іноземній валюті, в %	35,8	29,8	34,4	29,5	31,8	-4
Строкові кошти	165,8	155,5	161,4	321,9	363,4	197,6
Кошти фізичних осіб, у тому числі	681,9	726,9	933,2	1083,6	1151,7	469,8
На вимогу, з них	515,4	412,9	606,6	694,1	746,7	231,3
В національній валюті, млрд. грн.	218,8	262,3	413,1	466,2	489	270,2
В національній валюті, в %.	42,5	63,5	68,1	67,2	65,5	23,0
В іноземній валюті, млрд. грн.	296,6	150,6	193,5	227,9	257,7	-38,9
В іноземній валюті, в %	57,5	36,5	31,9	32,8	34,5	-23,0
Строкові кошти,	166,5	314	326,6	389,5	405	238,5

Джерело: розроблено автором за [31]

Як видно з табл. 2.2, за досліджуваний період кошти клієнтів, що зберігаються на рахунках банківської системи України зросли в майже в 2 рази (з 1377,4 млрд. грн. станом на 01.01. 2021 року до 2600,8 млрд. грн. станом на 01.10.2024 року).

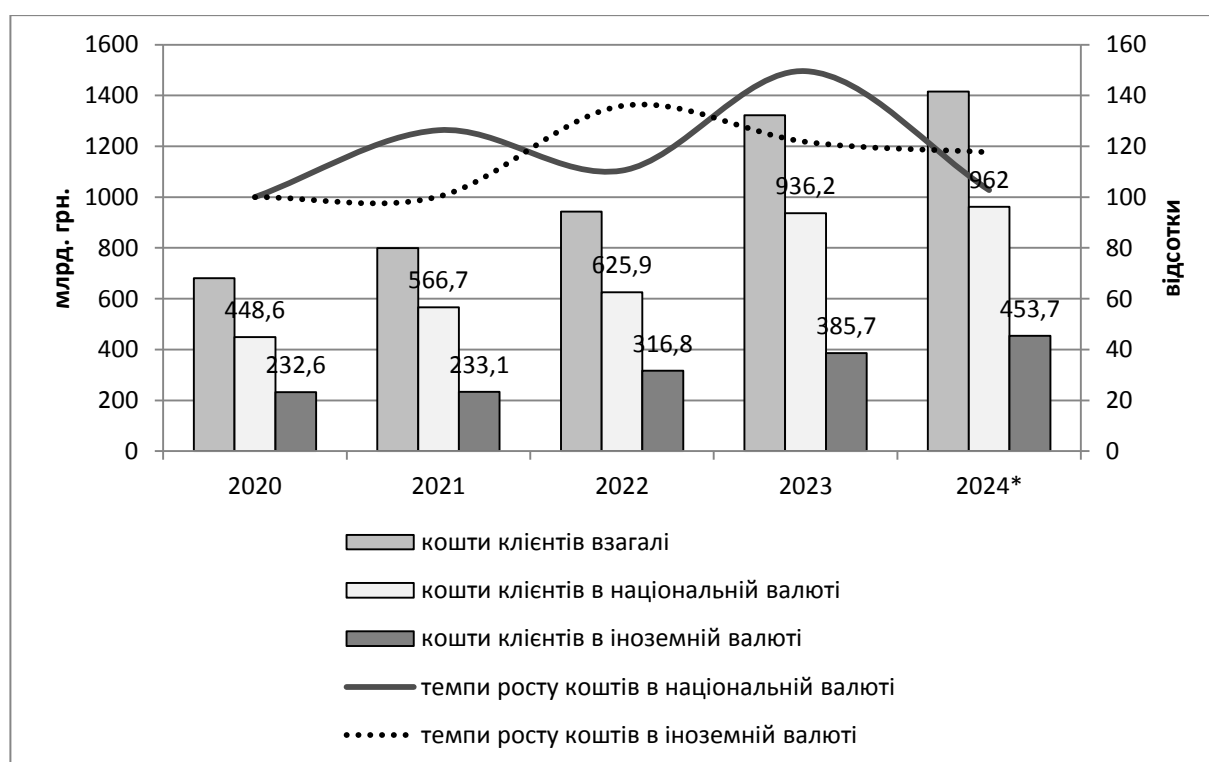
Якщо розглядати кошти корпоративних клієнтів, то починаючи з 2021 року по жовтень 2024 року на рахунках банківської системи України йшло поступове накопичування вільних коштів бізнес-клієнтів. Так за досліджуваний період кошти як національній, так і в іноземній валюті зросли майже в два рази (з 681,2 млрд. грн. станом на 01.01. 2021 року до 1415,7 млрд. грн. станом на 01.10.2024 року).

Зауважимо, що в значній мірі кошти бізнесу зросли в період війни (з 799,8 млрд. грн. станом на 01.01. 2022 року до 1415,7 млрд. грн. станом на 01.10.2024 року). Банкіри вважають, що накопичення коштів на поточних рахунках корпоративних клієнтів банків пов'язано із вичікувальною стратегією бізнесу в воєнний період, тому що на сьогодні існує невизначеність, пов'язана з бойовими діями, підприємства мають обмежену експортну логістику, відсутні програми страхування воєнних ризиків, отже підприємства не наважуються використовувати вільні кошти на розвиток бізнесу.

Бізнес клієнти банків надають перевагу зберіганням коштам до вимоги (до 80%). Дані кошти зросли за досліджуваний період в два рази (з 515,4 млрд. грн. станом на 01.01. 2021 року до 1052,3 млрд. грн. станом на 01.10.2024 року), особливо за 2023 рік (на 28%). Більшість грошових коштів на вимогу зберігається в банках в національній валюті (до 70%), їх обсяг також зріс за досліджуваний період більше ніж у два рази (з 331,3 млрд. грн. станом на 01.01. 2021 року до 717,2 млрд. грн. станом на 01.10.2024 року), у той час як кошти на вимогу в іноземній валюті зросли на 80% (з 184,3 млрд. грн. станом на 01.01. 2021 року до 335,1 млрд. грн. станом на 01.10.2024 року). Строкові кошти корпоративних клієнтів банківської системи України також за досліджуваний період зросли більше ніж удвічі. Наочно це можна побачити на рис. 2.2.

Щодо коштів фізичних осіб, то вони також за досліджуваний період зросли майже в два рази (з 331,3 млрд. грн. станом на 01.01. 2021 року до 717,2 млрд. грн. станом на 01.10.2024 року). Строкові кошти фізичних осіб зросли в 2,4 рази (з 166,5 млрд. грн. станом на 01.01. 2021 року до 405,0 млрд. грн.

станом на 01.10.2024 року), а кошти на вимогу – лише на 44% (з 515,4 млрд. грн. станом на 01.01. 2021 року до 746,7 млрд. грн. станом на 01.10.2024 року). Змінилась валютна структура коштів фізичних осіб за досліджуваний період. Клієнти переходять на зберігання поточних грошей в національній валюті. З табл. 2.2. видно, що станом на 01.01.2021 року фізичні особи на поточних рахунках зберігали 57% коштів в іноземній валюті. Станом на 01.10.2024 цей показник знизився до 35%.

**Станом на 01.10.2024 року*

Рис. 2.2. Динаміка коштів корпоративних клієнтів банківської системи України за 2020 – 2024 роки, станом на кінець року
Джерело: розроблено автором за [31]

Розглянемо основні показники стану банківської системи України на жовтень 2024 року (табл. 2.3). З табл. 2.3 робимо висновок, що не зважаючи на скрутні умови, визвані повномасштабними бойовими діями на території України, банківська система держави перейшла до роботи в воєнних умовах без великих втрат ресурсів та клієнтської бази.

З табл. 2.3 видно, що активи банківського сектору за досліджуваний період зросли на 75% від початку 2021 року і склали на жовтень 2024 року 3180,7 млрд. грн. Зростання здійснювалось за рахунок збільшення кредитного портфелю системи (на 18%) та збільшення вкладень в цінні папери (на 89%), в основному воєнні облігації.

Таблиця 2.3

Динаміка основних показників банківської системи України
за 2021 – 2024 роки

Показники	Станом на					Відхилення 2024/2021
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.10.2024	
Активи млрд грн., з них	1822,8	2053,2	2351,6	2944,3	3180,7	1357,9
Кредити, надані клієнтам	960,6	1065,3	1036,2	1024,7	1134,9	174,3
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	791,4	829,9	1022,7	1466,5	1497,8	706,4
Пасиви млрд грн., з них	1822,8	2053,2	2351,6	2944,3	3180,7	1357,9
Капітал	209,5	255,5	215,8	265,7	392	182,5
Зобов'язання	1613,3	1797,7	2135,8	2678,6	2788,7	1175,4
Прибуток, млрд грн.,	39,7	77,4	21,9	82,8	117,6	77,9
Рентабельність активів, %	2,44	4,09	1,04	3,23	5,15	2,71
Рентабельність капіталу, %	19,22	35,08	9,68	30,2	45,79	26,57

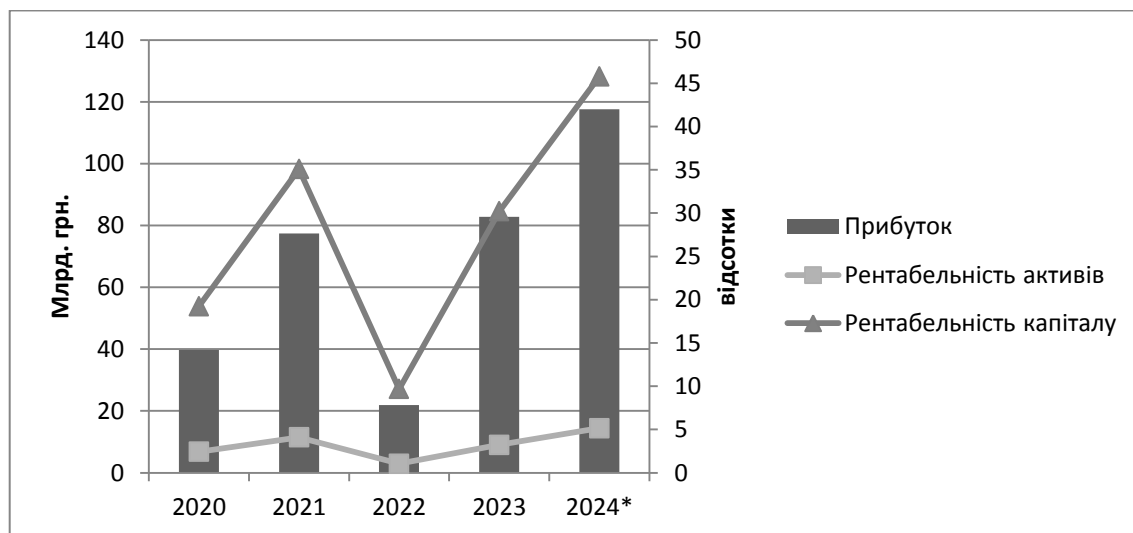
Джерело: розроблено автором за [31]

Розміщення коштів здійснилось в основному за рахунок зростання зобов'язань банків, які складаються в основному з коштів клієнтів.

Три роки поспіль банківська система України працювала з прибутком, що дало можливість збільшити власний капітал банківського сектору майже удвічі станом на жовтень 2024 року в порівнянні з початком 2021 року (з 209,5 млрд. грн. станом на 01.01. 2021 року до 392,2 млрд. грн. станом на 01.10.2024 року). Динаміка показників прибутковості банківської системи України за 2021 – 2024 роки наведена на рис. 2.3.

Динаміка чистого прибутку банківського сектору протягом аналізованого періоду була різною: зростання чистого прибутку банків у 2021 році майже

удвічі, порівняно з попереднім 2020 роком відбулось завдяки швидкій реакції банківських установ на нові виклики та ефективне управління наявними тоді фінансовими ресурсами.

**Станом на 01.10.2024 року*

Рис. 2.3. Динаміка показників прибутковості банківської системи України за 2020 – 2024 роки

Джерело: розроблено автором за [31]

2022 рік для банківської системи країни був складним, проте банкам вдалося закінчити його з позитивними значеннями прибутку, оскільки вони мали плани дій на випадок несприятливих подій. Однак, скорочення кредитного портфелю банків, низький «апетит» до ризику та значні відрахування в резерви призвели до зменшення чистого прибутку банків у 2022 році [32].

З рис. 2.3 ми спостерігаємо зростання чистого прибутку по банківській системі в 2023 році. Зауважимо, що за 9 місяців 2024 року банківський сектор вже отримав чистого прибутку більше на 34,8 млрд. грн. ніж в цілому за 2023 рік. Аналітики прогнозують такий розмір прибутку за 2024 рік, якій банківська система України не отримувала за усі роки свого існування.

Далі детально проаналізуємо стан доходів банківської системи за останні роки.

2.2. Аналіз доходів банків України на сучасному етапі

Аналіз доходів банківської системи України почнемо з горизонтального аналізу динаміки їх складових за 2019 – 2024 роки (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка доходів банківської системи України за 2019 – 2024 рік

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	9 місяців 2024 р.	Відхилення 2024/2019
ДОХОДИ, млрд. грн., разом	243,1	250,2	273,9	357,5	446,4	380,5	137,4
З них							
процентні доходи	153,0	147,7	168,7	217,1	304,4	260,8	107,8
комісійні доходи	62,1	70,6	93,2	85,6	97,1	80,5	18,4
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	16,2	21,5	0	43,5	30,3	31,0	14,8
інші операційні доходи	8,1	6,8	7,5	8,1	10,0	4,2	-3,9
інші доходи	2,8	2,7	3,2	2,4	2,6	2,7	-0,1
повернення списаних активів	0,9	0,8	1,4	0,9	2,1	1,4	0,5
Ланцюговий темп росту, %							
доходів	118,8	102,9	109,5	130,5	124,9	85,2	x
процентних доходів	108,7	96,5	114,2	128,7	140,2	85,7	x
комісійних доходів	121,8	113,7	132,0	91,8	113,4	82,9	x
результату від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	94,2	84,0	110,3	108,0	123,5	42,0	x
інших операційних доходів	155,6	96,4	118,5	75,0	108,3	103,8	x
інших доходів	180,0	88,9	175,0	64,3	233,3	66,7	x

Джерело: розроблено автором за [31]

Динаміка та сучасний стан показників української банківської системи демонструє, що за останні роки банківський сектор України пройшов складний шлях реформ та змін, що дозволило збільшити свою стійкість та ефективність [33, с. 45]. Можна говорити, що в цілому банківська система витримала серйозні виклики сучасного етапу: банки працюють і кредитують, збільшуючи свої доходи.

З табл. 2.4 простежується позитивна тенденція росту доходів банків України починаючи з 2019 року. За досліджуваний період вони зросли на 137,4

млрд. грн., або на 56% (з 243,1 млрд. грн. в 2019 році до 380,5 млрд. грн. за 9 місяців 2024 року) . В 2023 році доходи банківської системи зросли майже удвічі в порівнянні з 2019 роком.

Процентні доходи за досліджуваний період зросли на 70% (з 153 млрд. грн. в 2019 році до 260,8 млрд. грн. за 9 місяців 2024 року), а комісійні доходи банків на 30% (з 62,1 млрд. грн. в 2019 році до 80,5 млрд. грн. за 9 місяців 2024 року) . В 2023 році доходи банківської системи зросли на 56% в порівнянні з 2019 роком.

Розглядаючи ланцюгові темпи росту доходів за їх складовими відзначимо, нижчи попереднього року темпи зростання процентних доходів в 2020 році у зв'язку з пандемією коронавірусу, коли впав попит на кредити в період локдауну. Також спостерігається зниження комісійних доходів в 2022 році в порівнянні з 2021 роком.

Таке річне скорочення відбулось в результаті зменшення комісійних доходів саме в перші місяці повномасштабного вторгнення, коли було падіння попиту на банківські послуги та тимчасові скорочення та скасування банками тарифів на окремі критично важливі для населення та бізнесу послуги. Проте вже з кінця третього кварталу відбувалось збільшення суми комісійних доходів [32].

На наш погляд, процентні доходи банку залежать від зовнішніх та внутрішніх чинників: економічних, політичних, соціальних. А от комісійні доходи, на які теж впливають зовнішні чинники, в більшому ступені залежать від внутрішнього банківського менеджменту. Наочно динаміка доходів банківської системи України за 2015 – 2023 повні роки представлена на рис. 2.4.

Ще слід додати, що зростання комісійних доходів змінило структуру доходів. Якщо в 2015 році структура доходів банківської системи складалась з 68% процентних доходів і 14% комісійних (18% складали інші доходи), то в 2023 році зі 100% доходів було отримано 65% процентних та 21% комісійних доходів (частка інших доходів також скоротилась до 14%). Така зміна

структури доходів спричинена розширенням спектру комісійних доходів за рахунок нетрадиційних для вітчизняної банківської системи операцій.

Рис. 2.4. Динаміка доходів банківської системи України за 2015 – 2023 роки
Джерело: розроблено автором за [32]

Структура доходів банківської системи України за 2015 – 2023 роки надана на рис. 2.5.

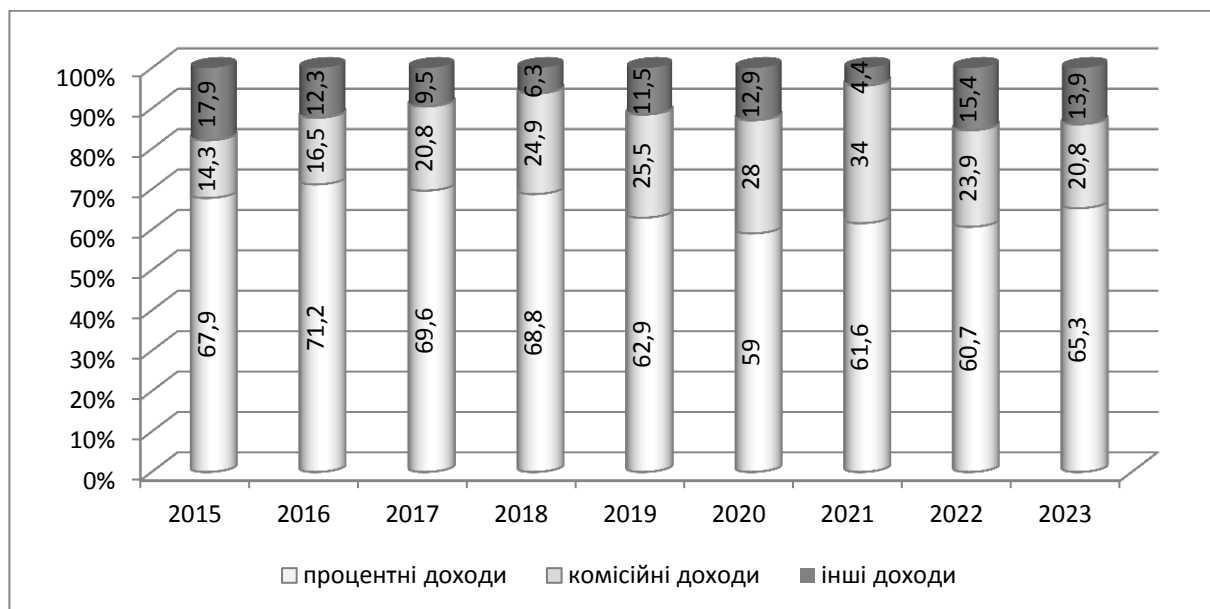

Рис. 2.5. Структура доходів банківської системи України за 2015 – 2023 рік
Джерело: розроблено автором за [32]

Якщо розглянути структуру доходів банківської системи за останні 12 місяців (з жовтня 2023 року по вересень 2024 року), то структура доходів банків щомісячно змінювалась на 1-2 в.п., але у середньому за досліджуваний рік процентні доходи складають 67-68% загальних доходів банку, комісійні – 20-22% (рис. 2.6).

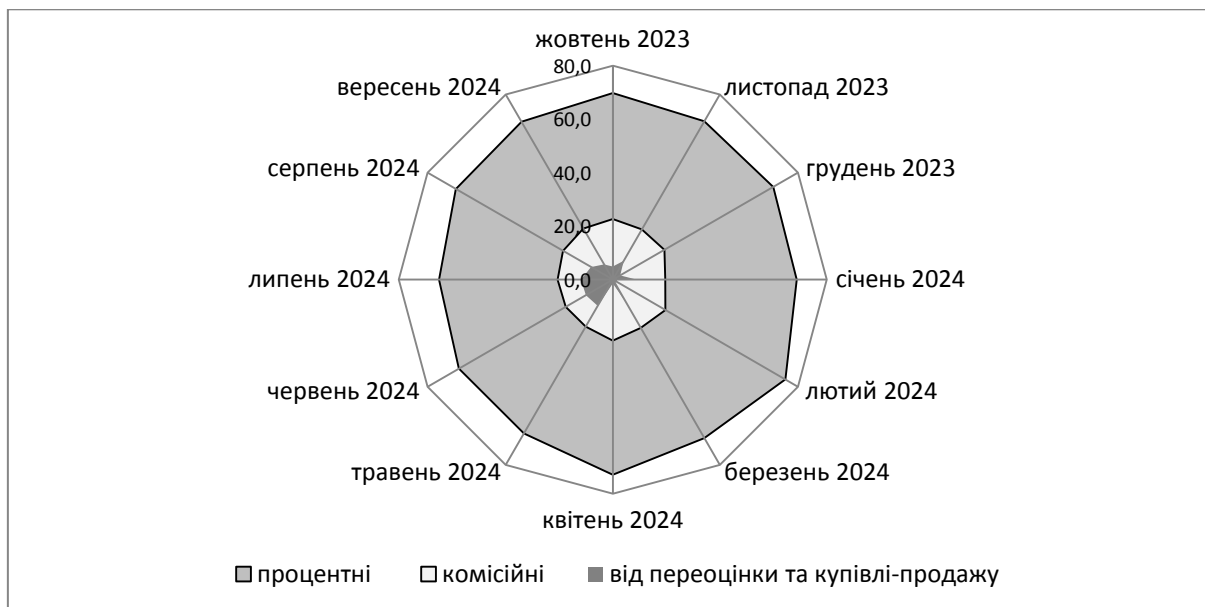

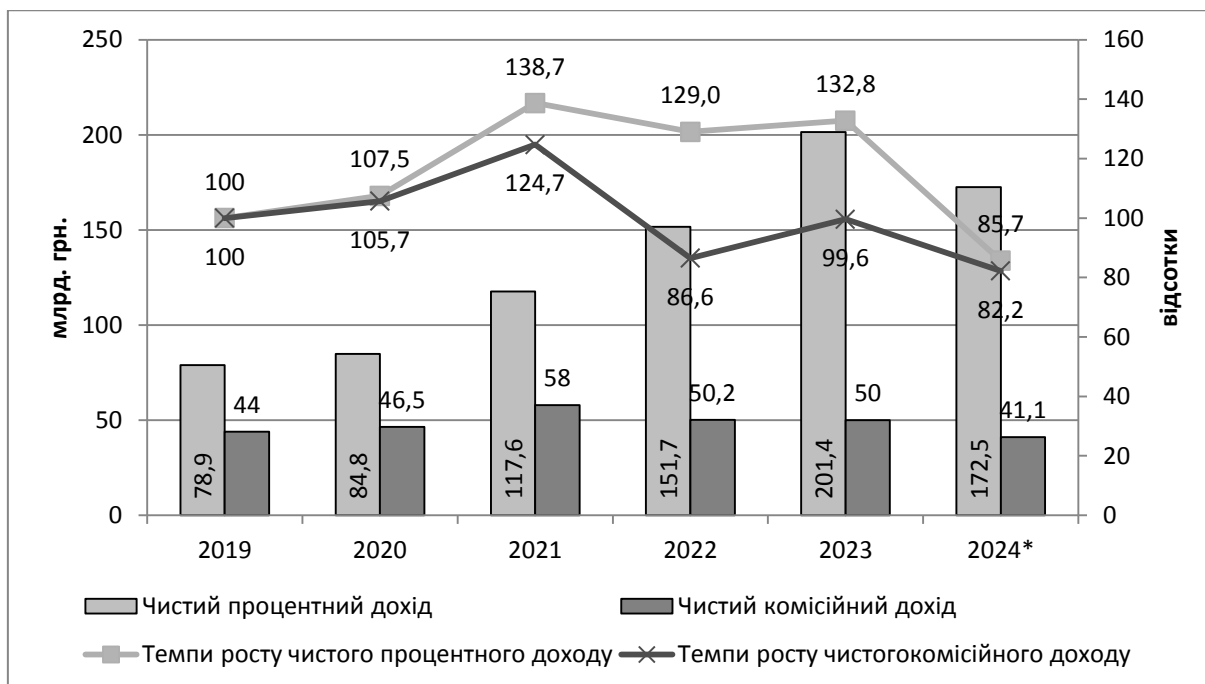
Рис. 2.5. Структура доходів банківської системи України за жовтень 2023 – вересень 2024 року

Джерело: розроблено автором за [32]

Окрім розглянутих показників, необхідно проаналізувати динаміку чистого процентного та комісійного доходу (доходу за мінусом витрат). На наш погляд даний показник більш наочно свідчить про ефективність банківської діяльності. Показники динаміки чистого процентного та комісійного доходу банківського сектору за 2019 – 2024 роки представлено на рис. 2.7.

З рис. 2.7 видно, що чисті процентні доходи мають стійку тенденцію до зростання увесь досліджуваний період а от комісійні доходи зростають менш високими темпами и мають більш високий рівень витратності.

Загалом, не зважаючи на зростання витратності здійснення комісійних операцій (наприклад, за рахунок закріплення персонального менеджера тощо), дані операції залишаються високорентабельними.

*Станом на 01.10.2024 року

Рис. 2.7. Динаміка чистого процентного та комісійного доходу банківської системи України за 2019 – 2024 роки

Джерело: розроблено автором за [32]

В частині здійснення комісійних операцій (за рахунок фінансових послуг) загострюється конкуренція між банками та небанківськими фінансовими установами. Також спостерігається посилення конкуренції і в середині банківської системи. Це стає передумовою універсалізації банківських установ та розвитку і розширенню переліку комісійних послуг, які сьогодні може здійснювати сучасний універсальний банк. Крім традиційних операцій, базових для комерційних банків України, вони виконують нові, не традиційні для них операції та послуги. До перших належать комісійні операції, пов'язані з здійсненням розрахунків між клієнтами[18].

Виникнення та подальший розвиток нетрадиційних комісійних операцій та послуг, які зумовлені багатьма причинами (Рис. 2.8). Їх нетрадиційність не пов'язана із новизною для вітчизняних банків. Більшість із цих операцій банки здійснюють протягом тривалого історичного періоду. Ці операції ще не набули свого розвитку у вітчизняному банківському секторі. І це є резервом для

подальшого розвитку комісійних операцій банків. Значного розвитку набуватимуть консультаційні послуги.

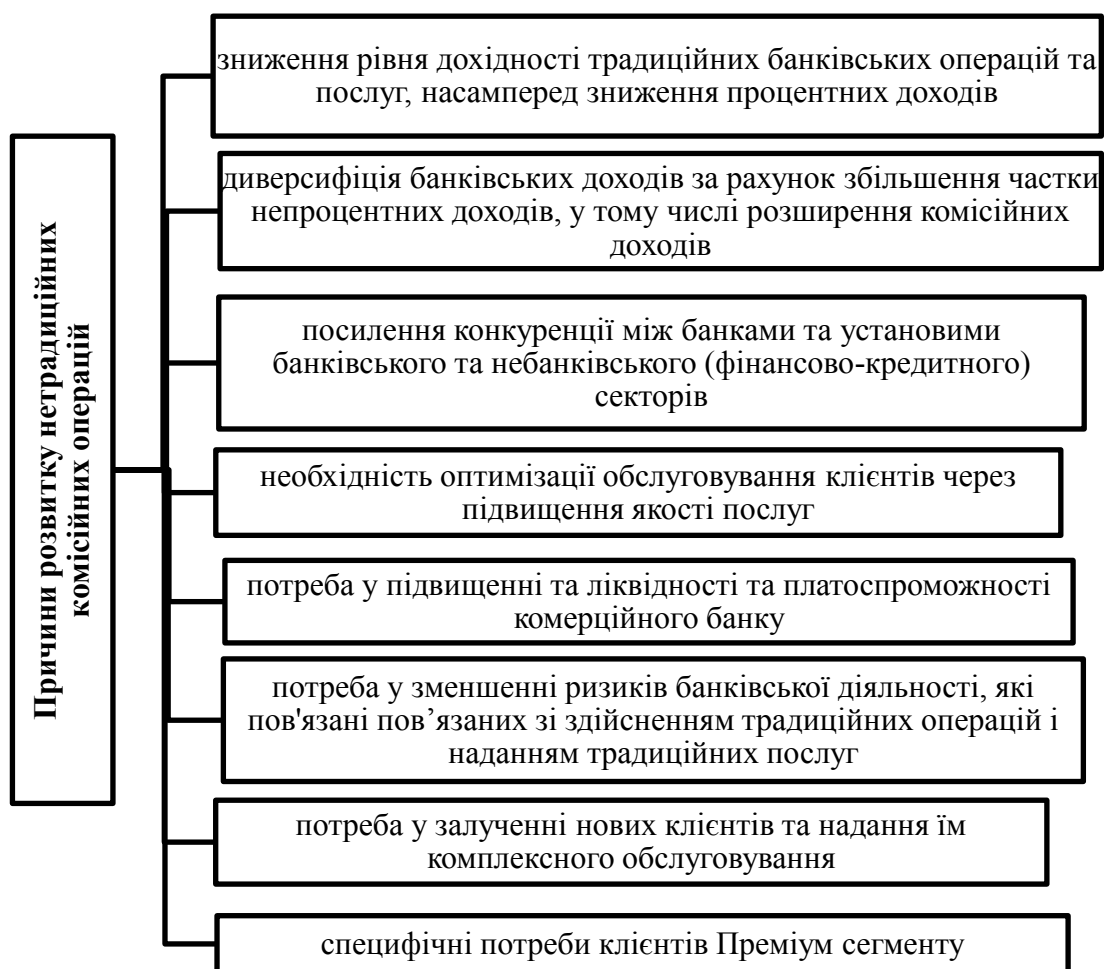

Рис. 2.8. Причини розвитку нетрадиційних комісійних операцій банків України
Джерело: розроблено автором за [18]

Банки, використовуючи їх сучасні засоби захисту та мережу, можуть надавати різноманітні інформаційні послуги із різними ступенями доступу за наступними сферами (рис. 2.9)

Рис. 2.9. Інформаційні послуги банків
Джерело: розроблено автором за [18]

Сьогодні до нетрадиційних комісійних операцій для вітчизняних банків можемо віднести операції, визначені на рис. 2.10.

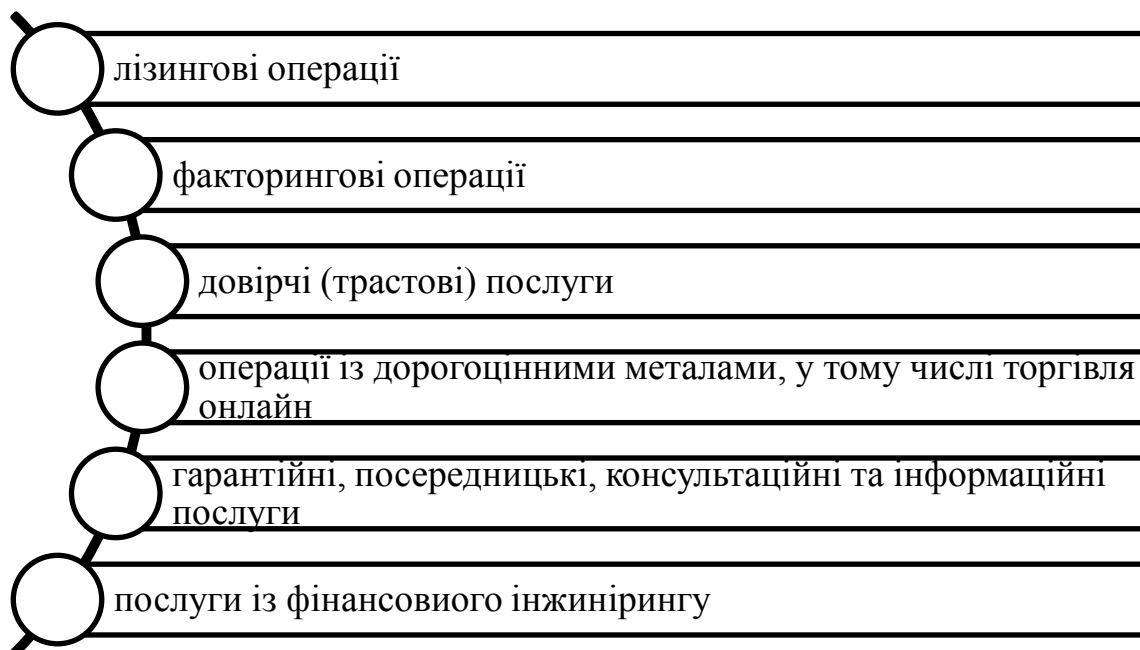

Рис. 2.10. Види банківських операцій, які мають значний потенціал для розвитку в Україні

Джерело: розроблено автором за [18]

Таким чином, збільшення обсягів банківських доходів в Україні на сьогодні обмежений розвитком комісій за обслуговування рахунків клієнтів та валютних операцій. Натомість існує цілий ряд нетрадиційних для вітчизняних банків комісійних операцій, які ще не набули повсюдного застосування у практичній діяльності комерційних банків, розвиток яких сприятиме збільшенню частки комісійних доходів у загальному доходному портфелі універсального банку і банківської системи загалом [18].

Розвиток зазначених вище послуг на сьогодні є залежним від загального рівня цифровізації економіки загалом та банківського сектору зокрема.

Таким чином вважаємо за необхідне визначити вплив цифровізації на доходність банку на прикладі одного з банків банківського сектору України.

2.3. Оцінка впливу цифровізації на доходність банківського сектору України

Для оцінки впливу цифровізації на доходність банківського сектору України на прикладі окремого банку нами обрано АТ КБ «Приватбанк». Це найтехнологічніший банк в Україні, заснований на державній власності, якому довіряють більше 19 млн. українців. Зауважимо, що АТ КБ «Приватбанк» є найкрупнішим банком банківської системи України. Станом на початок жовтня 2024 року він знаходиться на першому місці в банківському секторі за обсягом активів (25,6% від загальної суми активів банківської системи), зобов'язань (21,9% від загальної суми зобов'язань банківської системи), капіталу (27% від загальної суми власного капіталу банківської системи), прибутку (27% від загальної суми власного капіталу банківської системи) та на другому місці по кількості відділень банку (27% від загальної суми відділень, відкритих банківською системою України – поступається тільки АТ Ощадбанк) (рис. 2.11).

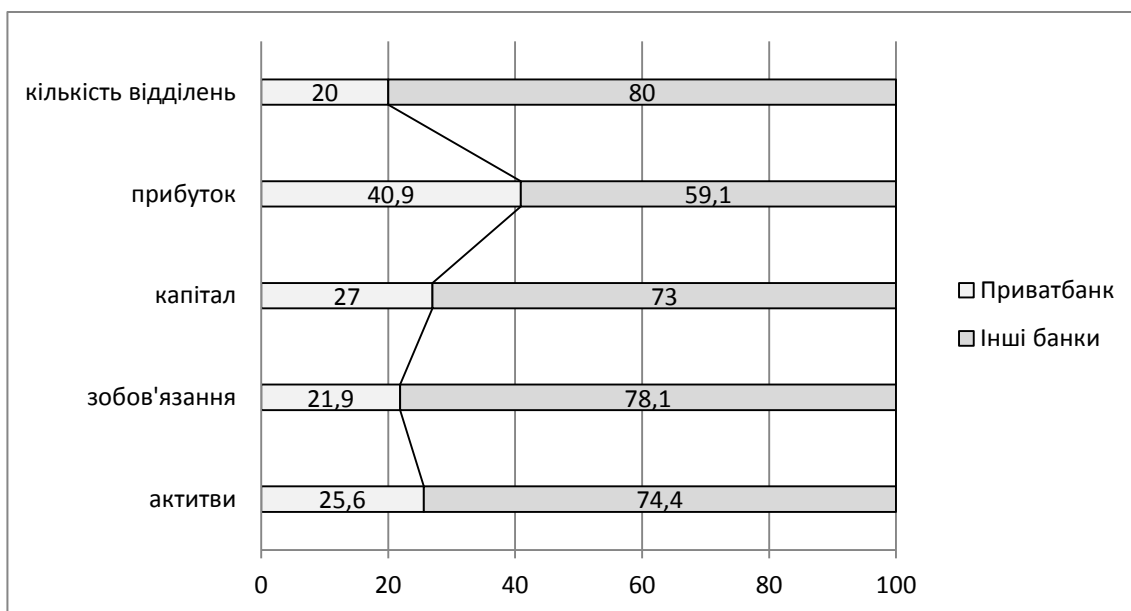

Рис. 2.11. Місце АТ КБ «Приватбанк» в банківському секторі України станом на жовтень 2024 року

Джерело: розроблено автором за [31]

Щодо цифровізації, то Приват був першим хто запустив на українському ринку сервіси Google Pay та Apple Pay. Британський журнал «The Banker» останніми роками постійно знаходить місця для додатку Privat24 у своїх рейтингах найкращих світових банків. Ось, наприклад, останні нові технології банку для розрахунків платіжними картками (рис. 2.12).

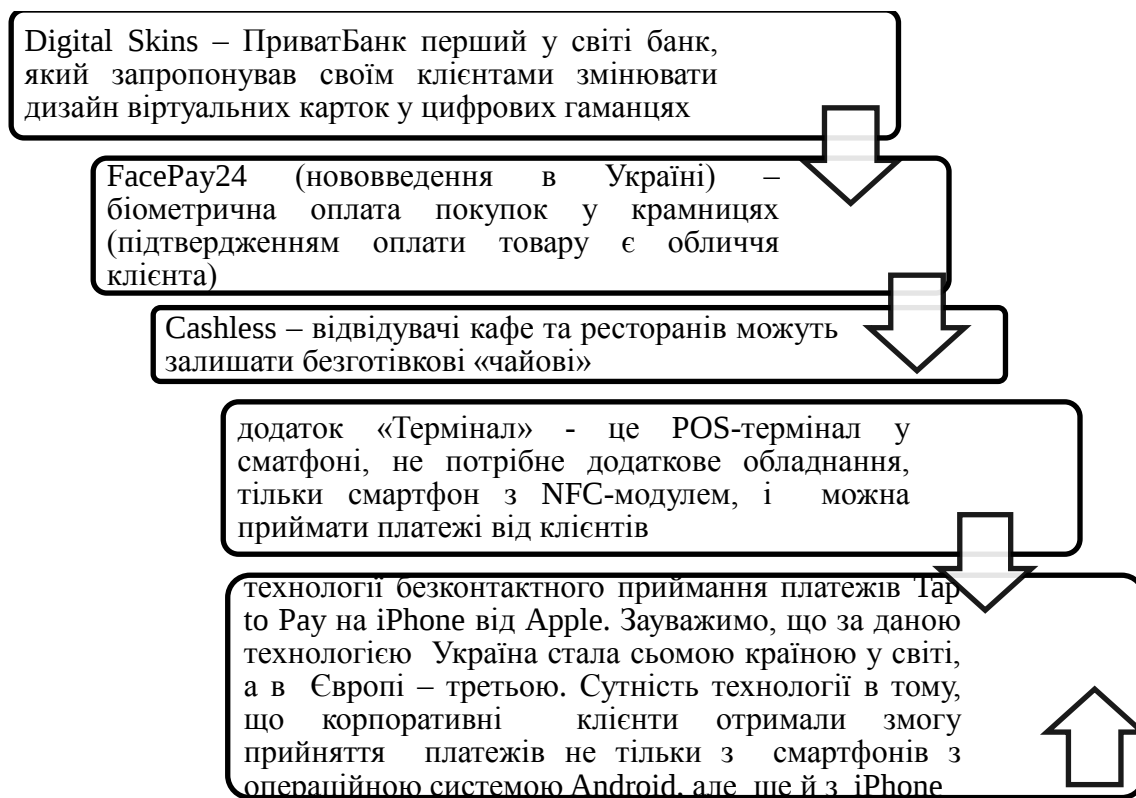

Рис. 2.12. Новітні цифрові технології АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: розроблено автором за [34]

Для бізнесу, наприклад, АТ КБ «ПриватБанк» запущена спеціалізована «Торгова платформа» для здійснення валюто-обмінних операцій у вебверсії «Приват24 для бізнесу». Використовуючи дану послугу, корпоративні клієнти банку, що займаються зовнішньо-економічною діяльністю, створюють онлайн заявку на проведення операції, та після її погодження банком самостійно обирають час проведення валюто-обмінної операції та проводять її, причому кошти зараховуються на рахунок клієнта банком протягом хвилини

Станом на початок 2024 року в АТ КБ «Приватбанк» обслуговувалось 18,3 млн. фізичних осіб та 0,8 млн. суб'єктів господарювання.

Розглянемо динаміку деяких показників діяльності АТ КБ «Приватбанк» за останні декілька років (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка основних показників АТ КБ «Приватбанк»
за 2021 – 2024 роки

Показники	Станом на					Відхилення 2024/2021
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.10.2024	
Активи млрд грн., з них	386,9	407,3	549,7	685,1	710,9	324
Кредити, надані клієнтам	56,8	70,2	71,3	95,6	111,2	54,4
Пасиви млрд грн., з них	386,9	407,3	549,7	685,1	710,9	324
Капітал	52,8	66,6	57,8	83,3	103,1	50,3
Зобов'язання	334,1	340,6	491,9	601,8	607,8	273,7
Прибуток, млрд грн.,	24,3	35,1	30,2	37,8	43,4	19,1
Рентабельність активів, %	6,3	8,6	5,5	5,5	6,1	-0,2
Рентабельність капіталу, %	46,0	52,7	52,2	45,4	42,1	-3,9

Джерело: розроблено автором за [34]

З моменту зміни власника АТ КБ «Приватбанк» постійно нарощував клієнтську базу, яка проявилась в зростанні активів та зобов'язань, та власний капітал. Карантин в 2020 році, визваний пандемією Ковід-19, дещо знизив обсяг наданих кредитів, але за всіма іншими фінансовими показниками спостерігається стійка тенденція до зростання протягом усіх п'яти років, у тому числі і за три останніх воєнних роки.

З табл. 2.5 видно, що основні показники діяльності банку за останні 5 років мають стійку тенденцію до зростання (окрім прибутку 2022 року). Отже з кінця 2020 року до жовтня 2024 року в 1,8 рази зросли активи АТ КБ «Приватбанк» (з 386,9 млрд. грн. станом на кінець 2020 року до 710,9 млрд. грн. станом на початок жовтня 2024 року), зобов'язання (з 334,1 млрд. грн. станом на кінець 2020 року до 607,8 млрд. грн. станом на початок жовтня 2024 року), капітал (з 52,8 млрд. грн. станом на кінець 2020 року до 103,1 млрд. грн. станом на початок жовтня 2024 року). Прибуток банку за 9 місяців 2024 року майже вдвічі перевищує результат 2020 року.

Розглянемо безпосередньо процес формування прибутку банку в частині його доходів. Станом на початок жовтня доходи АТ КБ «Приватбанк» становлять 33,6% доходів усієї банківської системи, з них 53% перепадає на процентні доходи, які на 54% складаються з доходів від розміщення цінних паперів та на 46% з процентів за кредит. Частка комісійних доходів складає 31,7%. Якщо розглянути структуру доходів банку за 2018 рік, то зазначимо, що більше 50% також припадає на процентні доходи та більше 30% - на комісійні (рис. 2.13). Отже дані види доходів можна вважати основними для банку.

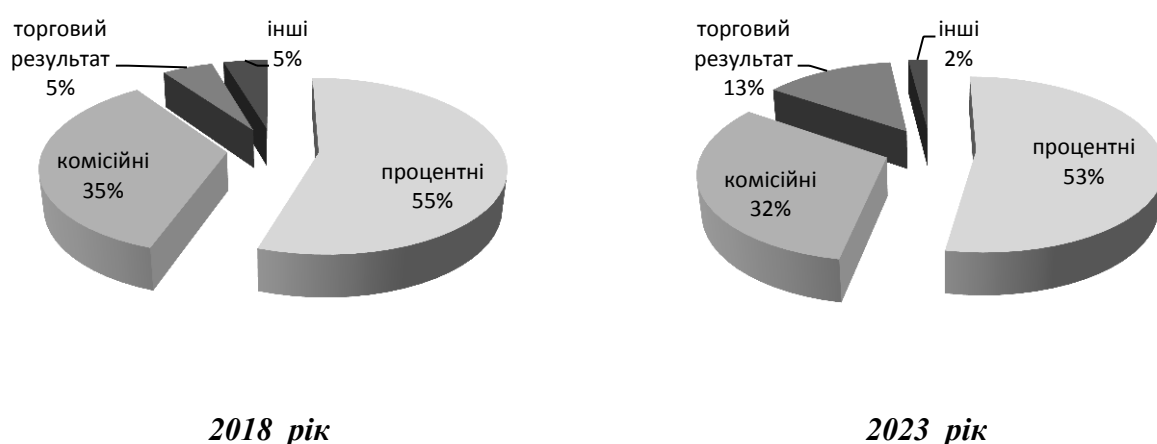
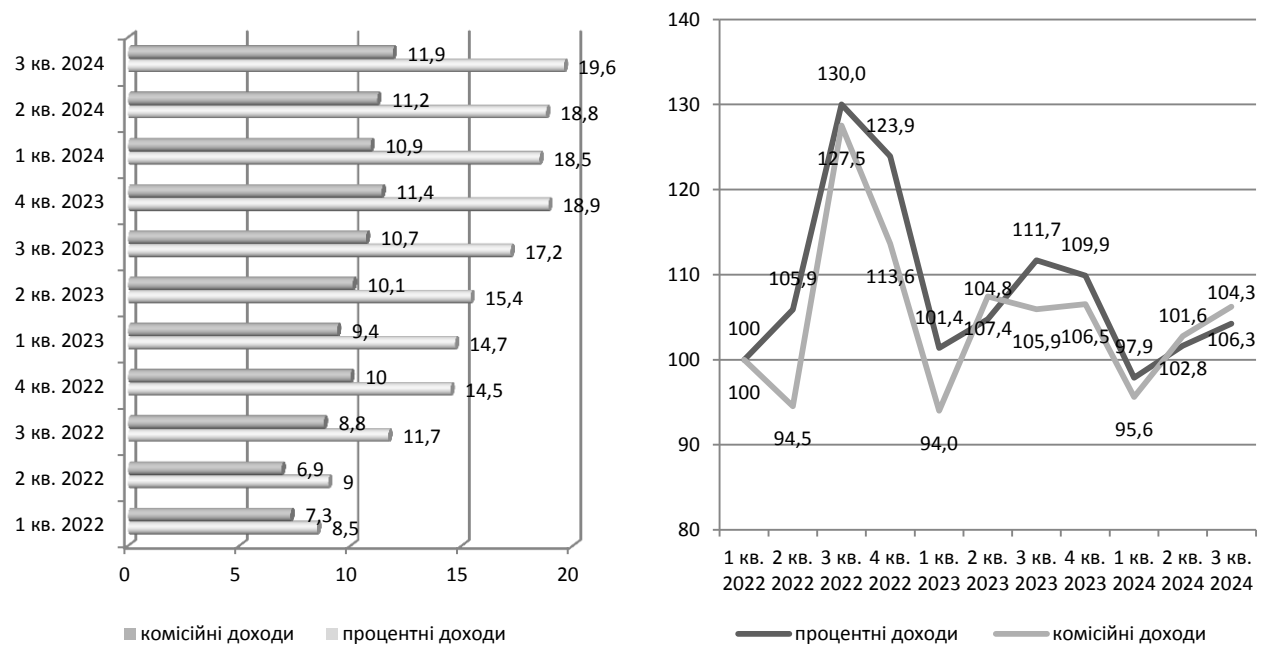

Рис.2.13. Структура доходів АТ КБ «Приватбанк»

Джерело: розроблено автором за [34]

Розглянемо динаміку основних доходів АТ КБ «Приватбанк» щоквартально за роки війни (рис. 2.14). З рис. 2.14 видно, що за період повномасштабних воєнних дій на території України, діяльність АТ КБ «Приватбанк» продовжувалась зі щоквартальним зростанням як процентних, так і комісійних доходів. Якщо за перший квартал 2022 року було отримано 8,5 млрд. грн. процентних доходів (втрата частки позичальників у зв'язку з окупацією, пільги в сплаті процентів за кредит), то в 3 кварталі 2024 року таких доходів було получено 19,6 млрд. грн. (як вже зазначалось, банк активно проводить операції з цінними паперами). З рис. 2.14 видно, обсяг отриманих комісійних доходів теж зріс в 3 кварталі 2024 року вище ніж в 1 кварталі 2022 року. Як вже зазначалось, банк постійно впроваджує нові некредитні послуги, засновані в основному на цифровізації банківських операцій.

Доходи, млрд. грн.

Темпи росту доходів, %

Рис.2.14. Структура комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк»

Джерело: розроблено автором за [34]

Дані про комісійні доходи АТ КБ «Приватбанк» за 2018 – 2023 року наведені в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк» за 2018 –2023 роки, млрд. грн.

Комісійні доходи	роки						Відхилення 2023/2018	
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Млрд. грн.	%
Розрахунково-касове обслуговування	6253	7187	7071	9982	11713	10434	4181	66,9
Еквайринг	3514	4886	6569	9018	66676	11005	7491	213,2
Міжнародні платіжні системи	3479	4638	5523	6625	6633	9177	5698	163,8
Касові операції	4557	5651	5592	7208	1012	1262	-3295	-72,3
Інші доходи, з них	1787	2023	2439	2224	6911	9711	7924	443,4
Перекази	н/д	н/д	н/д	н/д	1900	3211	х	х
Платежі	н/д	н/д	н/д	н/д	2078	3000	х	х
Поточні рахунки	н/д	н/д	н/д	н/д	1069	1396	х	х
Разом	19590	24575	27649	35057	32945	41589	21999	112,3

Джерело: розроблено автором за [34]

Комісійні доходи АТ КБ «Приватбанк» з 2018 по 2023 рік зросли в два рази і склали 41,6 млрд. грн. (43% від комісійних доходів по банківській системі). За видами доходів найбільше зросли доходи від еквайрингу (в 3 рази) та доходи від міжнародних платіжних систем (в 2,6 разів). У зв'язку з цим змінилась структура комісійних доходів банку (рис. 2.15): зросли частка доходів міжнародних платіжних систем, та частка доходів від еквайрингу; знизилась частка доходів від касових операцій, з'явилися суттєві доходи від переказів, платежів, поточних рахунків, яких не було в 2018 році. Вважаємо, що зростання комісійних доходів банку та зміна їх структури відбулося за рахунок розвитку цифрових технологій.

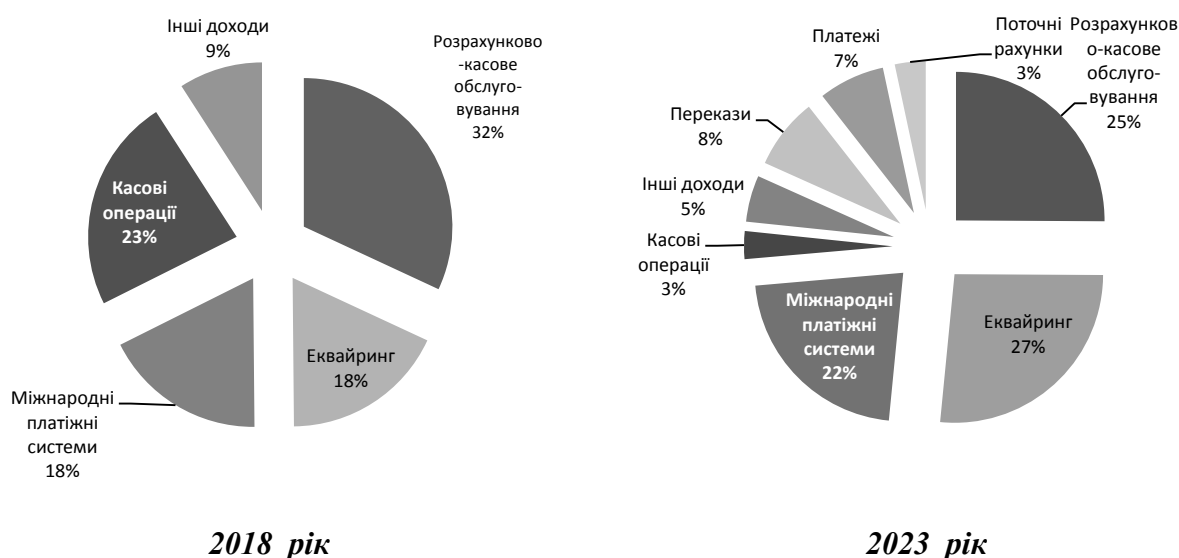

Рис.2.13. Структура комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк»

Джерело: розроблено автором за [34]

Отже вже тривалий час обслуговування банками клієнтів – це не тільки їх кредитування чи розміщення депозитних коштів, а і ряд некредитних продуктів, обсяг яких щорічно зростає в процесі удосконалення діджиталізації банківських процесів.

Вважаємо доцільним розглянути щоквартальну динаміку комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк» за елементами за період воєнних дій в країні (2022 рік по теперішній час) в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк» за 2022 – 2024 роки,
млн. грн.

Показники	2022 рік				2023 рік				2024 рік		
	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	1 кв.	2 кв.	3 кв.
Розрахунково-касове обслуговування	2224	2599	3598	3292	2588	2637	2581	2628	3095	1425	2014
Еквайринг	1499	549	1364	3264	2413	2470	2897	3225	3002	3338	3524
Міжнародні платіжні системи	1556	1321	1587	2169	2033	2120	2382	2642	1787	3062	2566
Перекази	427	432	483	558	749	788	803	871	830	892	920
Платежі	512	551	573	442	572	894	765	769	803	768	795
Поточні рахунки	244	251	270	304	282	303	377	434	428	428	457
Інші	691	696	711	778	772	818	909	867	959	1355	1585
Разом	7152	6399	8586	10808	9409	10090	10714	11436	10904	11268	11861

Джерело: розроблено автором за [34]

З табл. 2.7 видно, що майже усі послуги, за які АТ КБ «Приватбанк» отримує на протязі останніх років комісійні доходи здійснюються на основі цифровізації. Значно зросли доходи від еквайрингу за воєнний період. Так в 1 кварталі 2022 року вони складали 1499 млн. грн., а в 3 кварталі 2024 року – вже 3524 млн. грн. Банк постійно розширює мережу своїх терміналів в торгових закладах. Значно зросли доходи від міжнародних платіжних систем – АТ КБ «Приватбанк» з ціллю зручності здійснення розрахунків своїх клієнтів підключається к новоствореним платіжним системам.

ПриватБанк активно співпрацює з Visa та має декілька важливих моментів, що допомогли цифровій трансформації банку. Ще у травні 2020 року Приват приєднався до інших глобальних партнерів, які спеціалізуються на токенах Visa, як постачальних послуг токенізації, що допоможе банку підвищити рівень безпеки та покращити клієнтський досвід цифрових транзакцій в Україні. Вже у грудні 2021 року Visa і ПриватБанк випустили додаток «Термінал», який базується на протоколі Visa Tap to Phone, що дозволяє підприємцям-клієнтам банку, використовувати свій смартфон з операційною системою Android разом з чіпом NFC стати повноцінним POS-терміналом. Не так давно під впливом повномасштабної війни Visa перенесла

операційну діяльність і послуги ПриватБанку на свою платформу Visa Cloud Connect. Це було також зроблено з метою зменшення залежності української банківської системи від апаратного забезпечення на яке негативно може вплинути війна.

Таким чином, можна зробити висновок, що з розвитком цифровізації банки будуть збільшувати обсяг небанківських послуг та продуктів (особливо перетворивши банк в фінансову екосистему) і тим самим нарощувати обсяги комісійних доходів, які з часом перевищать обсяги процентних доходів.

Висновки до розділу 2

З розділу 2 можна зробити наступні висновки.

Станом на початок жовтня 2024 року банківська система складалась з 62 комерційних установ різної форми власності, з них 6 – банки з державною власністю, 19 – банки іноземних банківських груп зі 100% часткою іноземного капіталу, решта – це банки з приватним українським капіталом.

Щодо клієнтури банківської системи України, то за наявними даними станом на початок 2024 року клієнти банківського сектору складали 81,7 млн. осіб, з них 3,3 млн. юридичних осіб та 78,4 млн. фізичних осіб. Їм було відкрито 185,1 млн. рахунків (7,1 млн. рахунків – юридичним особам, 178 млн. – фізичним особам). Якщо розглядати направленість рахунків, зауважимо, що як фізичні, так і юридичні особи більшу частку своїх коштів зберігають на рахунках на вимогу. Отже, не зважаючи на скрутні умови, визвані повномасштабними бойовими діями на території України, банківська система держави перейшла до роботи в воєнних умовах без великих втрат ресурсів та клієнтської бази.

Активи банківського сектору за останні 5 років зросли на 75% від початку 2021 року і складали на жовтень 2024 року 3180,7 млрд. грн. Зростання здійснювалось за рахунок збільшення кредитного портфелю системи та збільшення вкладень в цінні папери, в основному воєнні облігації. Розміщення

коштів здійснилось в основному за рахунок зростання зобов'язань банків, які складаються в основному з коштів клієнтів.

Три роки поспіль банківська система України працювала з прибутком, що дало можливість збільшити власний капітал банківського сектору майже удвічі станом на жовтень 2024 року в порівнянні з початком 2021 року. За 9 місяців 2024 року банківський сектор вже отримав чистого прибутку більше на 34,8 млрд. грн. ніж в цілому за 2023 рік. Аналітики прогнозують такий розмір прибутку за 2024 рік, якій банківська система України не отримувала за усі роки свого існування.

Отже простежується позитивна тенденція росту доходів банків України починаючи з 2019 року. За досліджуваний період вони зросли на 137,4 млрд. грн., або на 56% . Процентні доходи за досліджуваний період зросли на 70%, а комісійні доходи банків на 30% . В 2023 році доходи банківської системи зросли на 56% в порівнянні з 2019 роком. На наш погляд, процентні доходи банку залежать від зовнішніх та внутрішніх чинників: економічних, політичних, соціальних. А от комісійні доходи, на які теж впливають зовнішні чинники, в більшому ступені залежать від внутрішнього банківського менеджменту

Для оцінки впливу цифровізації на доходність банківського сектору України на прикладі окремого банку нами обрано АТ КБ «Приватбанк». Це найтехнологічніший банк в Україні, заснований на державній власності, якому довіряють більше 19 млн. українців. Зауважимо, що АТ КБ «Приватбанк» є найкрупнішим банком банківської системи України. Станом на початок жовтня 2024 року він знаходиться на першому місці в банківському секторі за обсягом активів, зобов'язань, капіталу, прибутку та на другому місці по кількості відділень банку. Станом на початок 2024 року в АТ КБ «Приватбанк» обслуговувалось 18,3 млн. фізичних осіб та 0,8 млн. суб'єктів господарювання.

Основні показники діяльності банку за останні 5 років мають стійку тенденцію до зростання. Отже з кінця 2020 року до жовтня 2024 року в 1,8 рази

зросли активи АТ КБ «Приватбанк», зобов'язання та капітал. Прибуток банку за 9 місяців 2024 року майже вдвічі перевищує результат 2020 року.

Станом на початок жовтня доходи АТ КБ «Приватбанк» становлять 33,6% доходів усієї банківської системи, з них 53% перепадає на процентні доходи, які на 54% складаються з доходів від розміщення цінних паперів та на 46% з процентів за кредит. Частка комісійних доходів складає 31,7%.

За період повномасштабних воєнних дій на території України, діяльність АТ КБ «Приватбанк» продовжувалась зі щоквартальним зростанням як процентних, так і комісійних доходів. Комісійні доходи зростають за рахунок збільшення операцій пов'язаних з цифровізацією банківських процесів: за рахунок доходів від міжнародних платіжних систем, еквайрингу, переказів, платежів, поточних рахунків. Отже, з розвитком цифровізації банки будуть збільшувати обсяг небанківських послуг та продуктів (особливо перетворивши банк в фінансову екосистему) і тим самим нарощувати обсяги комісійних доходів, які з часом перевищать обсяги процентних доходів та зміна їх структури відбулося за рахунок розвитку цифрових технологій.

Таким чином, можна зробити висновок, що з розвитком цифровізації банки будуть збільшувати обсяг небанківських послуг та продуктів (особливо перетворивши банк в фінансову екосистему) і тим самим нарощувати обсяги комісійних доходів, які з часом перевищать обсяги процентних доходів.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ДОХОДІВ БАНКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

3.1. Проблеми формування доходів банку та шляхи їх вирішення.

Зарубіжний досвід

Вивчення проблем, пов'язаних із отриманням достатнього обсягу банківських доходів, є в даний час дуже актуальним в кожній країні. Нами проаналізовано деякий зарубіжний досвід вирішення проблем збільшення доходів банківської системи.

Існують зовнішні та внутрішні проблеми, що призводять до зміни обсягу доходів комерційного банку у сучасних умовах. До зовнішніх проблем належать зміна економічного розвитку країни та рівня розвитку банківської системи, а також вплив світових фінансових криз. Наприклад, однією з актуальних проблем може бути зниження рівня доходів населення та відповідно зменшення обсягу депозитних операцій. Внаслідок цього комерційний банк не має достатньої ресурсної бази для здійснення кредитних операцій та отримання процентного доходу.

До внутрішніх проблем можна віднести недостатньо ефективно здійснювану кредитну політику, невисоку якість обслуговування клієнтів, низький рівень капіталізації банку, недостатню рекламну активність банківських продуктів, високий рівень витрат банку та ін. Однією із проблем є вузька спрямованість банків на певний сегмент клієнтів. Це хоч і формує міцну клієнтську базу, проте викликає залежність доходів банку від платоспроможності клієнтів.

Для вирішення вищезазначених проблем комерційні банки повинні підвищувати рівень організації своєї діяльності та розширювати сфери використання сучасних інструментів ведення бізнесу. З цією метою

пропонується формування ефективного механізму управління банківськими доходами, що полягає у реалізації наступних заходів:

1) підвищення конкурентоспроможності комерційного банку над ринком банківських услуг. Для підвищення конкурентоспроможності будь-якого комерційного банку необхідна розробка ефективної клієнтоорієнтованої політики надання банківських послуг, що включає постійне покращення банківських продуктів, якості комунікаційної політики та оптимізацію політики встановлення тарифів. Також потрібна реалізація банківської стратегії, яка дозволить зміцнити ринкові позиції за рахунок розвитку високого рівня технологій та підходів до просування банківських продуктів для всебічного задоволення потреб як корпоративних, так і роздрібних клієнтів. До цього комерційний банк повинен прагнути завоювати нові сегменти фінансового ринку, на яких існує підвищений попит на банківські послуги, та є цільова споживча аудиторія. Наприклад, це фінансова підтримка середнього та малого бізнесу або клієнтів «private banking» та ін;

2) зниження видатків комерційного банку з метою збільшення його чистого доходу. Для реалізації цього напряму потрібна розробка довгострокової програми з оптимізації всіх видів витрат, впровадження просунутої системи управлінського обліку та бюджетування, більш активне використання новітніх банківських технологій;

3) постійний аналіз тарифів та умов надання банківських послуг з метою вивчення їх прибутковості та резервів зростання, а також формування ефективного продуктового ряду. Напрямок має реалізовуватися, у тому числі і при здійсненні нових банківських операцій та на нових сегментах ринку;

4) активізація процесів цифровізації з урахуванням світового досвіду, що дозволить збільшити обсяг здійснюваних операцій та відповідно рівень доходів банку. Даний напрямок включає оптимізацію банківських бізнес-процесів, впровадження прогресивних методів взаємовідносин з клієнтами, підвищення рівня системи управління банківськими ризиками, використання ефективних прикладних систем для всебічної оцінки здійснюваних банківських операцій;

б) підвищення якості кредитного портфеля банку, що передбачає використання сучасних та ефективних методик визначення кредитоспроможності позичальника, застосування зважених підходів до видачі кредитів, активну взаємодію із позичальниками протягом всього терміну кредитування, ефективне застосування наданих на законодавчому рівні інструментів стягнення прострочених платежів.

Загалом реалізований комерційним банком запропонований комплекс заходів чи шляхів вирішення проблем отримання банківських доходів дозволить забезпечити ефективний механізм їхнього управління, збільшення обсягів ресурсної бази, покращення кінцевих фінансових результатів діяльності.

Зовнішні фактори змушують банки переорієнтуватися на діяльність, доходи від якої, по-перше, стабільні, по-друге, не несуть кредитного ризику, тобто на невідсоткові прибутки від транзакційного бізнесу. Найчастіше до поняття «транзакційний бізнес» включають дві найважливіші категорії банківських послуг:

- ті, що забезпечують розрахунки: розрахунково-касове обслуговування (відкриття та ведення рахунків, інкасація, конверсійні операції, валютний контроль), дистанційне банківське обслуговування, платіжні картки;

- ті, що націлені на оптимізацію грошових потоків компаній: продукти управління ліквідністю та капіталом (кеш-менеджмент, мультихолдинг, автентифікація вхідних платежів та ін.), послуги розміщення коштів (депозити та незнижувані залишки).

З точки зору ризику необхідно наголосити, що якщо транзакційний бізнес не пов'язаний із кредитним ризиком, то це не означає, що він безризиковий у принципі: несплата або сплата не в повному розмірі комісійної винагороди банку, зниження обсягу операцій клієнта, його перехід до банку-конкурента з кращими умовами - ці та інші види ризиків супроводжують операції з надання продуктів та послуг у рамках транзакційного бізнесу.

Узагальнюючи сказане, найточніше, на наш погляд, можна визначити транзакційний бізнес як комплекс продуктів та послуг банку, пов'язаних із забезпеченням розрахунків та оптимізацією грошових потоків клієнтів, що надаються за комісійну винагороду та не несуть кредитного ризику.

Виходячи з цього є оптимальним наступний арсенал продуктів і послуг у рамках транзакційного бізнесу (рис. 3.1).

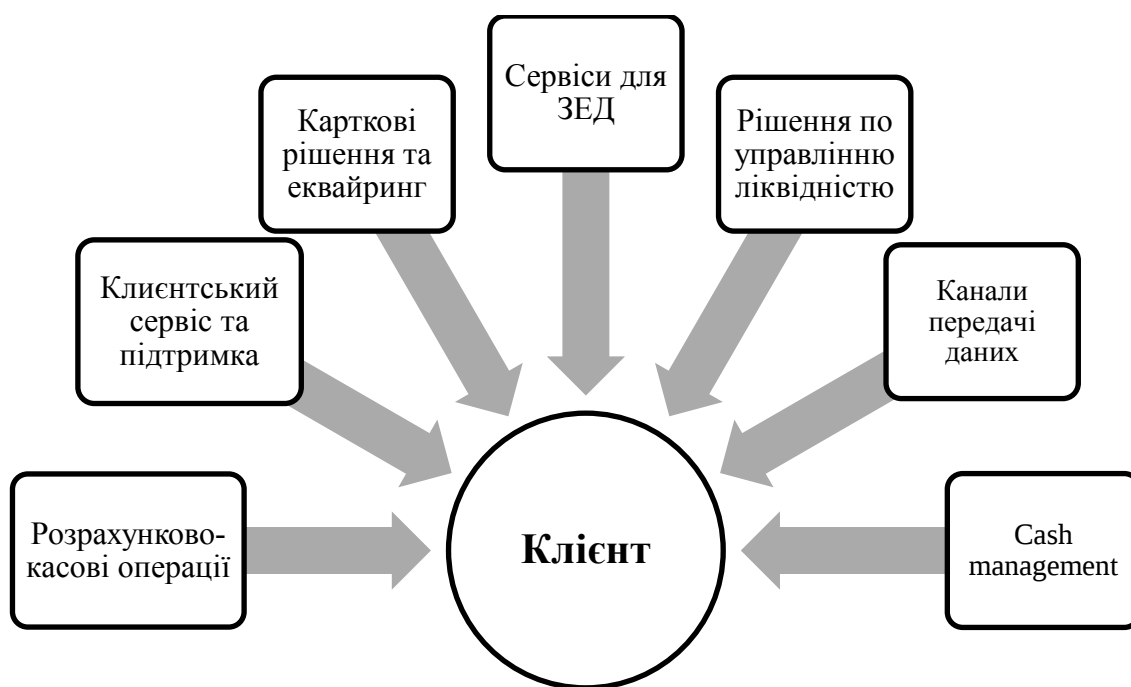

Рис. 3.1. Продукти та послуги транзакційного бізнесу банку

Джерело: складено автором за матеріалами [35]

Слід зазначити, що увага до сутності та елементам транзакційного бізнесу, дискусії на цю тему останнім часом пояснюються не стільки бажанням виділити конкретний перелік товарів та послуг банку, відповідних цьому поняттю, скільки стурбованістю банківської спільноти падінням рівня чистого процентного доходу та чистої процентної маржи внаслідок зниження маржинальності бізнесу, збереження обсягу проблемних кредитів тощо. Саме собою віднесення тих чи інших продуктів у категорію транзакційного бізнесу не є самоціллю, набагато важливіше знайти ефективні шляхи розвитку банківської галузі, нові точки зростання, які не пов'язані з високоризикованими кредитними операціями та приносять стабільний комісійний дохід.

Розвиток транзакційного бізнесу банків, безсумнівно, пов'язаний із завданням суттєвого коригування бізнес-моделі їхньої взаємодії з клієнтом.

Клієнтоорієнтованість та мобільність, коли банк не просто виступає кредитором, а стає партнером та помічником, генеруючим ідеї та рішення для оптимізації фінансових потоків клієнтів, – такі основні тренди, які сьогодні забезпечують конкурентоспроможність на ринку банківських послуг. Функціонал базових елементів транзакційного бізнесу представлено у табл.3.1.

Таблиця 3.1

Функціонал базових продуктів транзакційного бізнесу

Продукти транзакційного бізнесу	Функціонал (сервіси)
1	2
Розрахункові продукти	Класичні операції: правила відкриття рахунків; операційний час; безготівкові платежі; валюти платежу; купівля/продаж валюти; режим зарахування; видача та прийом готівки; виписки; тарифи Додаткові послуги: періодичні списання; переадресація комісій; підтвердження додаткових платежів; перевірка контрагента; спеціальні рахунки; заздалегідь даний акцепт та ін.
Валютний контроль та конверсійні операції	click & deal – угода на один клік; операції RFQ (Request For Quote) – заявка в режимі запиту цін та переговорів з дилером; ордер; доступність перегляду списку угод, формування звітів з історії угод; бездокументарне оформлення угод із використанням електронного підпису; аналітика; прозоре ціноутворення; перегляд та аналіз біржових котирувань; контроль залишків на рахунках у режимі реального часу; електронний документообіг під час постановки контрактів на облік; індивідуальний підхід та гнучкість процедур валютного контролю; онлайн комунікації між клієнтом та банком щодо документів валютного контролю (консультації в режимі чату); інформування клієнта про стан взаєморозрахунків за контрактами; інформування про терміни надання документів валютного контролю під час здійснення валютних операцій
Cash Management	Розрахунковий центр клієнта – сервіс, що дозволяє в режимі online приймати інформацію про рахунки компаній групи, відкритих у банку та керувати грошовими потоками групи компаній за електронною системою дистанційного банківського обслуговування: акцепт/відмова платежів, сформованих компаніями групи (дозволяє встановити додатковий узгоджуючий підпис контролюючого співробітника групи (казначей, головний бухгалтер) на видаткових платіжних документах; мультиклієнт – доступ всім рахункам групи компаній у режимі «Одного вікна», тобто одним списком на одному екрані; опція розроблена спеціально для корпоративних клієнтів з холдинговою або багатофілійною структурою бізнесу

Продовження таблиці 3.1

1	2
Cash pooling	Cash pool – структура, що включає кілька рахунків, залишки на яких розглядаються спільно з метою оптимізації розрахунку одержуваних/сплачуваних відсотків та поліпшення якості управління ліквідністю групи компаній. Сервіси та цілі: отримання додаткового доходу завдяки підвищенню ефективності управління консолідованими коштами групи компаній; отримання в режимі on-line відомостей про поточну ліквідність компаній холдингу; можливість оперативного отримання «овердрафту»; зниження потреби у додатковому кредитуванні; оптимізація відсоткових доходів/витрат; спрощення бухгалтерського обліку всередині холдингу
Віртуальний (notional) Cash pooling з «овердрафтом»	Забезпечує компенсаційний механізм сплати процентних витрат компаній холдингу за використання «овердрафтом» за рахунками: щоденний автоматичний розрахунок банком спільної для членів пулу ліквідної позиції; сервіс автоматичної диференціації розмірів нарахованих відсотків: частина кредитового залишку – за підвищеною ставкою, на дебетовий залишок – за стандартною ставкою «овердрафту»
Віртуальний Cash pooling без овердрафту	Реалізує механізм віртуального об'єднання залишків на рахунках учасників пулу (які можуть належати різним юридичним особам) з метою нарахування вищих відсотків на залишки, при цьому руху коштів не відбувається

Джерело: складено автором за матеріалами [35]

Щодо комісійних доходів, то резерви їх зростання найближчим часом на наш погляд, можуть бути такими:

– проривні технологічні рішення із використанням цифрових сервісів; як приклад – застосування технології блокчейн, спільні проекти з приватними компаніями щодо вдосконалення процесу взаємодії клієнтів з банком щодо прискорення розрахунково-платіжних сервісів;

– використання послуг ріелторів при іпотечному кредитуванні: підбір клієнту (за комісійну винагороду) об'єкта нерухомості відповідно до вимог покупця та оцінка його інвестиційної привабливості;

– страхові та інвестиційні продукти: за умов зниження ставок за вкладами спостерігається зростання обсягу коштів на інвестрахунках;

– пакетні пропозиції: наприклад, підвищена ставка за вкладом за умови, що вкладник скористається карткою даного банку, коли клієнт отримує підвищену ставку, а банк – комісію від транзакцій;

– запровадження додаткових комісій з обслуговування рахунку незалежно від розміру незнижуваного залишку та оборотів по рахунку.

Сучасні умови розвитку економіки країни вимагають здійснення відповідних заходів для забезпечення не лише високої дохідності банків але й фінансової стійкості банківської системи. Сьогодні банківський сектор України протистоїть таким ризикам: економічний спад в державі, коливання національного курсу, інфляція, відтік капіталу з держави тощо. Умови воєнного часу вимагають від банків вживання різних стратегій та заходів для збереження дохідності [32].

Деякі з можливих стратегій включають наступні положення (рис. 3.2).

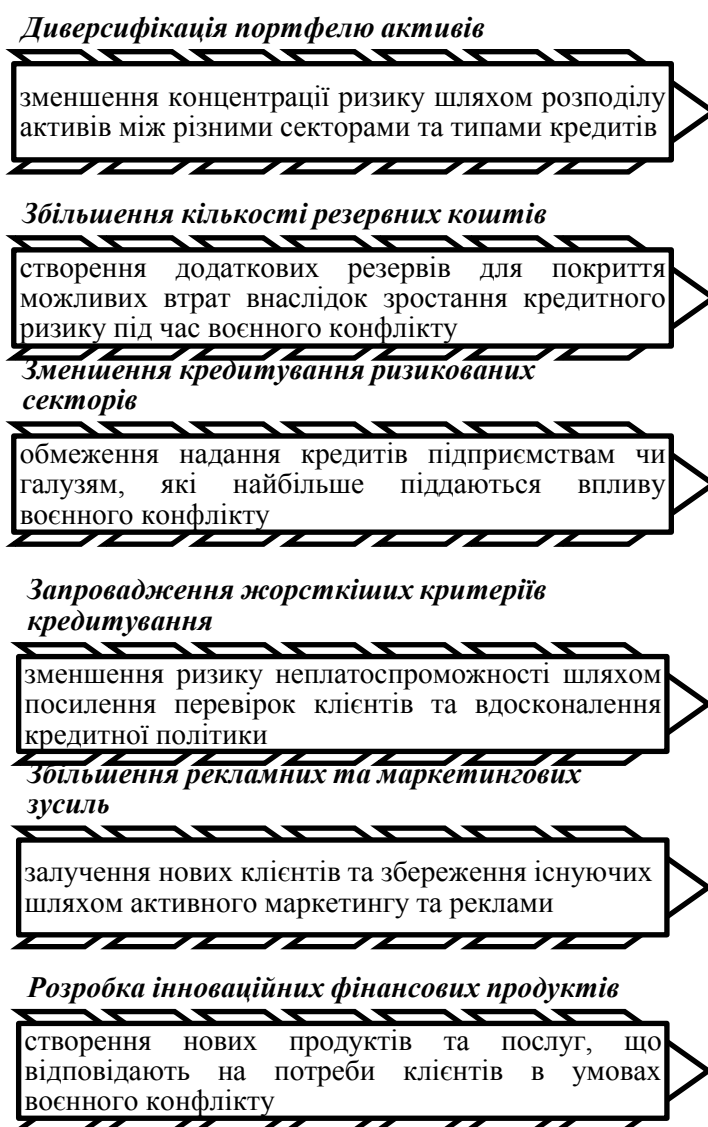

Рис. 3.2. Стратегії та заходи банків щодо збереження дохідності в умовах воєнного часу

Джерело: складено автором за матеріалами [32]

Отже, вважаємо доцільним розглянути рекомендації щодо впровадження в діяльність АТ КБ «Приватбанк» цифрових послуг і продуктів, які збільшать можливість отримання банком комісійних доходів.

3.2. Прогнозування доходності банків України шляхом економіко-математичного моделювання

Вважаємо доцільним провести прогнозування обсягу комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк» на 4 квартал 2024 року та 1 і 2 квартали 2025 року шляхом трендового аналізу.

Ряд науковців[36, 37, 38, 39] визначають економічне прогнозування як систему наукових передбачень, напрямів і тенденцій майбутнього стану економічної системи. Розробка економічного прогнозування здійснюється за допомогою комплексних методів обробки інформації про стан економічної системи, умови функціонування і закономірності розвитку.

Питання, що вирішуються у процесі прогнозування можна розглянути таким чином (рис.3.3).

Рис. 3.3. Етапи прогнозування

Джерело: розроблено автором за [36]

Отже, для прогнозування показників в роботі буде використаний метод трендового аналізу. Найбільш прогресивний напрямок комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк» - це доходи від еквайрингу та міжнародних платіжних систем. Прогноз обсягів даних видів доходів (роздільно кожний) проводимо за статистичними даними щоквартально з 1 кварталу 2022 року по 3 квартал 2024 року за допомогою програми MS Excel. Дані для побудови тренду представлені в табл. 3.2

Таблиця 3.2

Дані для побудови прогнозу комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк» від еквайрингу

Дата	Млн. грн.	Дата	Млн. грн.	Дата	Млн. грн.
1 квартал 2022	1499	1 квартал 2023	2413	1 квартал 2024	3002
2 квартал 2022	1549	2 квартал 2023	2470	2 квартал 2024	3338
3 квартал 2022	1564	3 квартал 2023	2897	3 квартал 2024	3524
4 квартал 2022	2264	4 квартал 2023	3225		

Джерело: розроблено автором за [34]

Лінія тренду будується на основі формули залежності результативного показника від параметру часу. Формули різних моделей трендів наведені на рис. 3.4.

Зупинимось на даних формулах більш детальноше.

1. Лінійна - $y = ax + b$

Зазвичай застосовується у найпростіших випадках, коли експериментальні дані зростають або зменшуються із постійною швидкістю.

2. Поліноміальна - $y = a_0 + a_1x + a_2x^2 + \dots + a_nx^n$

де n до шостого порядку включно ($n \leq 6$), a_i - константи.

Використовується для опису експериментальних даних, що поперемінно зростають і спадають. Ступінь полінома визначається кількістю екстремумів (максимумів або мінімумів) кривої.

3. Логарифмічна - $y = a \ln x + b$, де a і b - константи

Функція застосовується для опису експериментальних даних, які спочатку швидко зростають або спадають, а потім поступово стабілізуються.

4. Ступінна - $y = bx^a$, де a і b - константи.

Ступінна апроксимація корисна для опису монотонно зростаючою або монотонно спадаючою величини. Дані не повинні мати нульових чи негативних значень.

5. Експонентна — $y = be^{ax}$, де a, b — константи.

Застосовується для опису експериментальних даних, які швидко ростуть або спадають, а потім поступово стабілізуються. Часто її використання впливає з теоретичних міркувань.

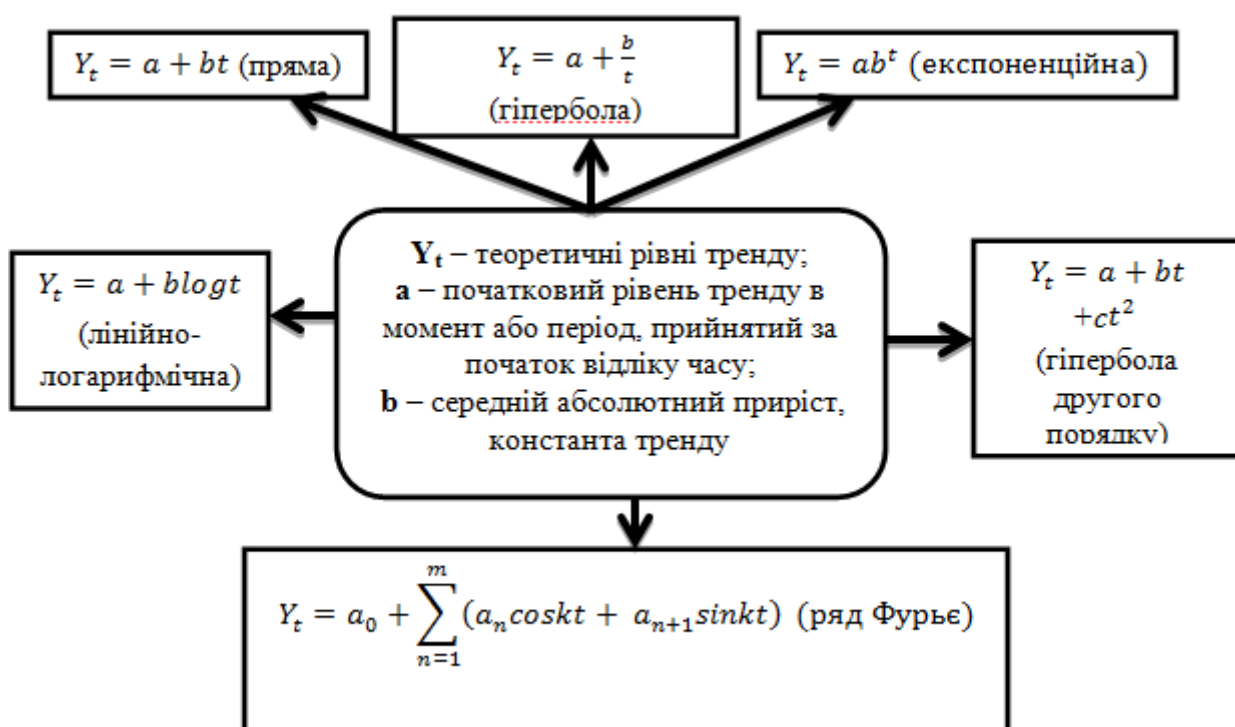

Рис. 3.4. Види трендових рівнянь

Джерело: розроблено автором за [37]

Ступінь близькості апроксимації експериментальних даних обраною функцією оцінюється коефіцієнтом детермінації (величина достовірності апроксимації) (R^2). Коефіцієнт детермінації для моделі з константою набуває значень від 0 до 1. Чим ближче значення коефіцієнта до 1, тим більше залежність. При оцінці регресійних моделей це інтерпретується як відповідність моделі даним. При апроксимації даних за допомогою лінії тренду значення величини достовірності апроксимації розраховується програмою MS Excel автоматично. При необхідності отриманий результат можна показати на діаграмі.

Якщо $R^2 \geq 0,95$, то говорять про високу точність апроксимації (модель добре описує явище).

Якщо $0,75 \leq R^2 < 0,95$, то говорять про задовільну апроксимацію (модель в цілому адекватно описує явище).

Якщо $0,5 \leq R^2 < 0,75$, то говорять про слабку апроксимацію (модель слабо описує явище).

Якщо $R^2 < 0,5$, то кажуть, що точність апроксимації недостатня і модель вимагає зміни.

Якщо побудовано одразу декілька якісних моделей, то для того, щоб обрати більш оптимальну модель визначимо середню похибку прогнозу, яка розраховується за формулою і повинна бути не вище 7% для того, що прогноз вважався якісним

$$\delta = \frac{|\text{Прогноз} - \text{Факт}|}{\text{Факт}} * 100 \quad (3.1)$$

Таким чином, регресійний аналіз може бути проведений за допомогою лінії тренду. Найбільш поширений вид регресійного аналізу – лінійна регресія, коли знаходять лінійну функцію, яка, згідно з певними математичними критеріями, найбільш відповідає даним. Наприклад, у методі найменших квадратів обчислюється пряма, сума квадратів між якою і даними мінімальна.

Нами були побудовані моделі трендів доходів від еквайрингу за усіма представленими вище формулами. Результати розрахунків надані в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Результати побудови прогнозних трендів доходів від еквайрингу АТ КБ «Приватбанк»

Модель	Формула	Коефіцієнт детермінації	Характеристика апроксимації
Лінійна	$Y = 218,19x + 1213,1$	0,9474	задовільна
Логарифмічна	$y = 931,19 \ln(x) + 1040,6$	0,871	задовільна
Ступінна	$Y = 1262x^{0,4075}$	0,8951	задовільна
Експонентна	$y = 1384,1e^{0,0927x}$	0,917	задовільна
Поліноміальна 2	$Y = -6,204x^2 + 292,64x + 1051,8$	0,9534	висока
Поліноміальна 3	$Y = -2,0394x^3 + 30,506x^2 + 108,68x + 1274,5$	0,9581	висока

Джерело: розраховано автором

Як видно з табл. 3.3. усі розроблені тренди мають високу достовірність (більше 80%). При цьому у двох поліноміальних трендів коефіцієнт детермінації більше 95%, а означає значно високу достовірність. Для визначення більш якісного рівняння розраховуємо похибку для кожного рівняння в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок похибки для моделей тренду доходів від еквайрингу АТ КБ «Приватбанк»

Показник	Поліноміальна модель тренду 2 ступеня	Поліноміальна модель тренду 3 ступеня
1. Фактичне значення	3524	3524
2. Прогноз	$-6,204 \cdot 11^2 + 292,64 \cdot 11 + 1051,8 = 3520$	$2,0394 \cdot 11^3 + 30,506 \cdot 11^2 + 108,68 \cdot 11 + 1274,5 = 3447$
3. Відхилення	4	77
4. Похибка	0,1	2,2

Джерело: розраховано автором

Похибка для поліноміальної моделі тренду 2 ступеня складає 0,1%, для поліноміальної моделі тренду 3 ступеня – 2,2%.

Отже при наявності декількох якісних моделей побудови тренду доходів від еквайрингу АТ КБ «Приватбанк» найбільш якісним будемо вважати поліноміальне рівняння 2 ступеню тому що у нього високий коефіцієнт детермінації та найменша похибка:

$$Y = -6,204x^2 + 292,64x + 1051,8 \quad (3.2)$$

Рівняння (3.2) відрізняється високими якісними характеристиками, а тому може бути використано для побудови прогнозу. В табл. 3.5 представимо результат розрахунків прогнозу доходів від еквайрингу АТ КБ «Приватбанк» на 4 квартал 2024 року та перші два квартали 2025 року.

Отже з ймовірністю 95,3% за прогнозом доходи від еквайрингу АТ КБ «Приватбанк» на 4 квартал 2024 року складають 3670 млн. грн. (що на 4% більше фактичного результату 3 кварталу 2024 року), в 1 кварталі 2025 року – 3808 млн. грн. (що на 8% більше фактичного результату 3 кварталу 2024 року)

та в 2 кварталі 2025 року - 3933 млн. грн. (що на 12% більше фактичного результату 3 кварталу 2024 року)

Таблиця 3.5

Результат розрахунку прогнозного значення доходів від еквайрингу АТ
КБ «Приватбанк»

Дати	Факт	Прогноз	Прогноз - факт	Дати	Факт	Прогноз	Прогноз - факт
1 кв. 2022	1499	1338	-161	4 кв. 2023	3225	2996	-229
2 кв. 2022	1549	1612	63	1 кв. 2024	3002	3183	181
3 кв. 2022	1564	1873	309	2 кв. 2024	3338	3338	0
4 кв. 2022	2264	2123	-141	3 кв. 2024	3524	3520	-4
1 кв. 2023	2413	2360	-53	4 кв. 2024		3670	
2 кв. 2023	2470	2584	114	1 кв. 2025		3808	
3 кв. 2023	2897	2796	-101	2 кв. 2025		3933	

Джерело: розраховано автором

Наочно результати розрахунків з табл. 3.5 можна представити на рис. 3.5.

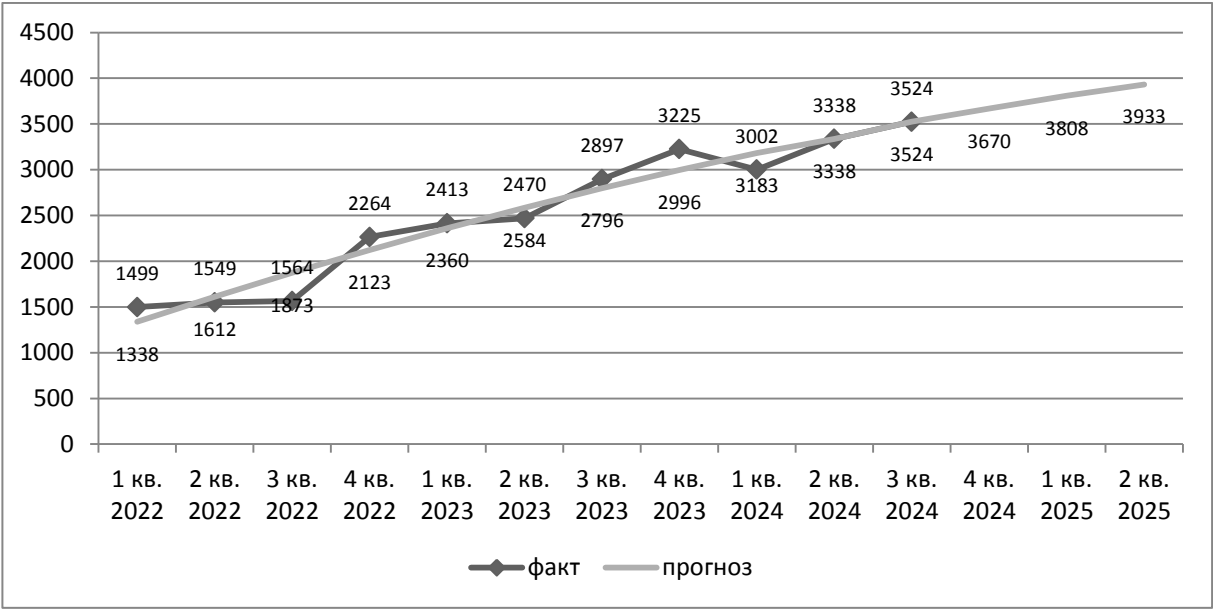

Рис. 3.5. Фактичні доходи від еквайрингу АТ КБ «Приватбанк» за 2022 – 9 місяців 2024 року та результати прогнозних розрахунків на 4 квартал 2024 року та 1-2 квартал 2025 року, млн. грн.

Джерело: розроблено автором

За алгоритмом, представленим вище нами були побудовані моделі прогнозного тренду доходів АТ КБ «Приватбанк» від міжнародних платіжних систем, представлених в табл. 3.6.

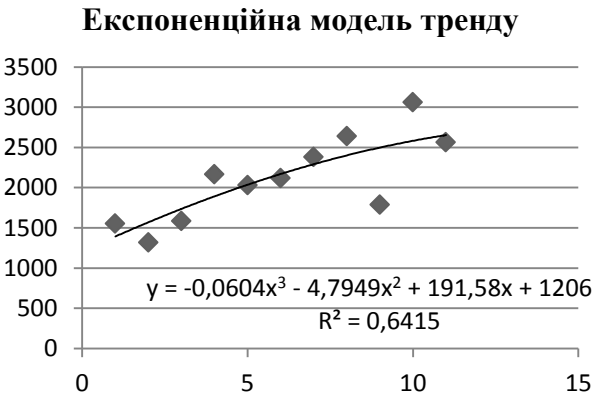
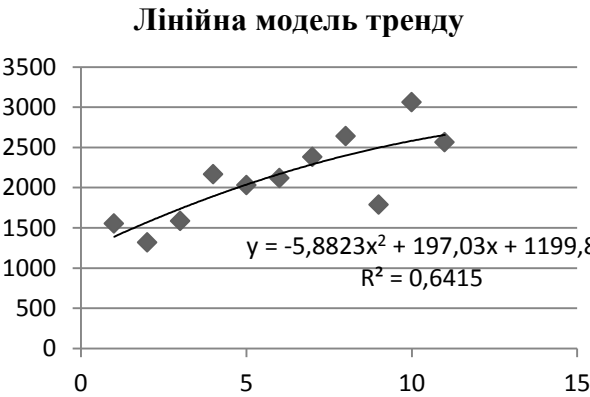
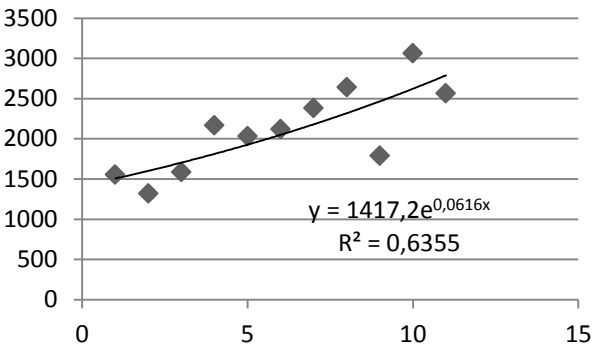
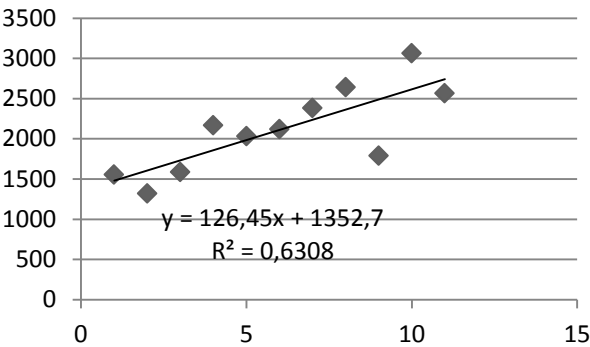
Таблиця 3.6

Дані для побудови прогнозу комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк» від міжнародних платіжних систем

Дата	Млн. грн.	Дата	Млн. грн.	Дата	Млн. грн.
1 квартал 2022	1556	1 квартал 2023	2033	1 квартал 2024	1787
2 квартал 2022	1321	2 квартал 2023	2120	2 квартал 2024	3062
3 квартал 2022	1587	3 квартал 2023	2382	3 квартал 2024	2566
4 квартал 2022	2169	4 квартал 2023	2642		

Джерело: розроблено автором за [34]

Результати побудованих моделей представимо на рис. 3.6.

Ступінна модель тренду

Логарифмічна модель тренду

Рис. 3.6. Моделі трендового аналізу комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк» від міжнародних платіжних систем

Джерело: побудовано автором

На жаль за коефіцієнтом детермінації жодна модель не є якісною, то ж вона не відобразить реального прогнозу тому прогнозування даних видів комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк» за наявними даними не є можливим.

3.3. Рекомендації АТ КБ «Приватбанк» з удосконалення цифровізації банківських операцій

Для зростання доходності банківських операцій, як вже зазначалось вище в умовах цифровізації необхідно впроваджувати такі послуги та продукти, які б приваблювали клієнтів банків. А так як більшість операцій з обслуговування клієнтів в АТ КБ «Приватбанк» здійснюється онлайн, вважаємо доцільним рекомендувати банку до застосування ряд нововведень, які використовуються в провідних технологічних банках світу.

1. Створення в АТ КБ «Приватбанк» як підрозділу цифрового банку. В його основі лежить прогресивна екосистема, що включає різновиди когнітивних і хмарних технологій, великі дані, штучний інтелект і його навчання, безконтактні платежі, віддалені трансакції. Це вимагає докорінного перетворення традиційних схем ведення бізнесу, націлювання його на створення багатофункціонального електронного базису підприємницької діяльності та його безперервне вдосконалення.

Переваги цифрового банку представлені на рис.3.7.

Цифровий банк як інноваційний банк є банком, створений без фактичних відділень та функціонуючий у віртуальному просторі, що надає послуги комплексного банківського обслуговування в онлайн-режимі з будь-яких мобільних пристроїв та персональних комп'ютерів з метою своєчасного задоволення повсякденних фінансових та інформаційних потреб клієнтів та підвищення ефективності банківської діяльності.

Цифрові банки поєднують два підходи: цифровий користувальницький досвід та нові бізнес-процеси організують окремий підрозділ для розробки

гнучкої та модульної програмно-апаратної частини цифрового банку, що дозволяє забезпечити найкращий клієнтський досвід.

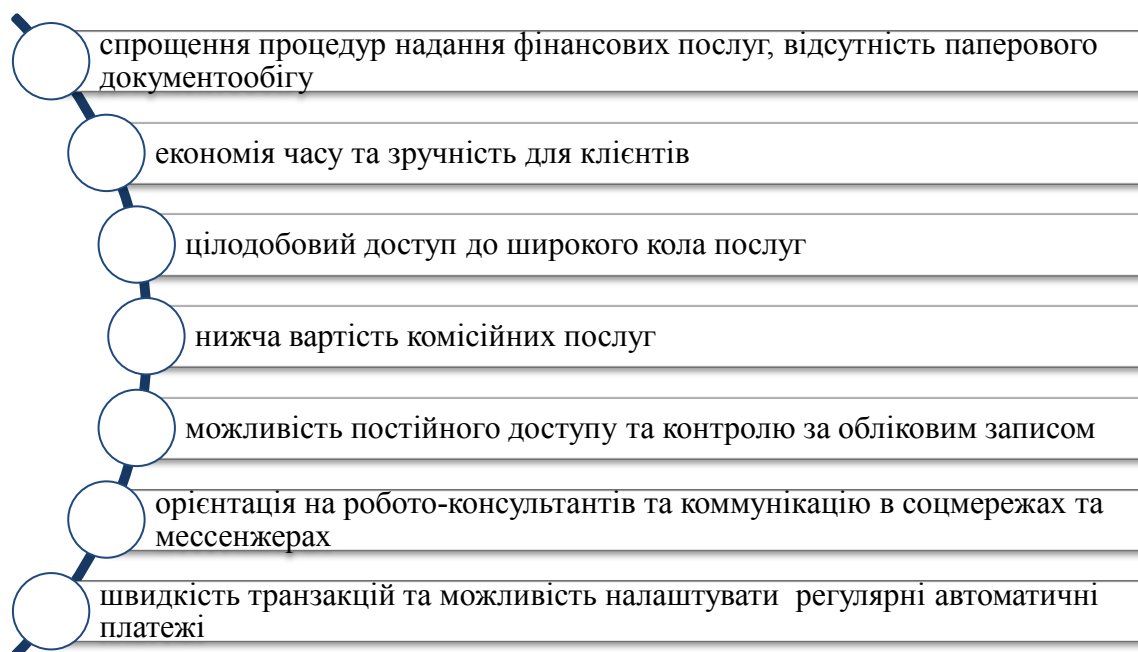

Рис. 3.7. Переваги необанків в порівнянні з традиційними банками

Джерело: розроблено автором за [40]

Комбінація передових технологічних рішень дозволяє цифровим банкам автоматизувати бізнес-процеси, забезпечувати надійний обмін інформацією та збереження даних клієнтів, розвивати та підвищувати якість банківського маркетингу, моніторингу транзакцій, а також надавати клієнтам нові персоналізовані продукти та послуги.

Популярним інструментом цифрової комунікації клієнта із банком є використання чат-ботів на вирішення оперативних завдань. Для захисту цифрового банку та мінімізації банківських ризиків необхідні цифрові технології інформаційної безпеки. Інноваційним інструментом побудови цифрового банку є технологія блокчейн, застосування якої зменшує транзакційні витрати, скорочує час проведення та підвищує інформаційну безпеку угод.

2. Впроваджувати новітні досягнення технологій в розрахунках. Мова йдеться про банківське платіжне зобов'язання (БПЗ).

БПЗ – це засноване на зіставленні даних щодо фінансових відносин між контрагентами зобов'язання, що відповідає попиту клієнтів на сучасний, раціональний та безпечний засіб розрахунку в рамках операцій торгового фінансування, що позиціонується як посередницький банківський інструмент, схожий на документарний акредитив і операції платежу на відкритому рахунку[41, с. 58].

На відміну від акредитива банківське платіжне зобов'язання не є документарною банківською операцією. Застосування БПЗ вирішує проблему врегулювання розбіжностей, що виявляються при перевірці поданих з акредитиву документів. Згідно з експертними оцінками, близько 70–75% документів з акредитивів за їх першого подання визнаються документами з розбіжностями. Практика розрахунків документарними акредитивами свідчить, що найчастіше незначні для наказодавця акредитива розбіжності у документах стають формальною причиною відмови у здійсненні платежу. В результаті розбіжності є причиною виникнення додаткових витрат часу та коштів, що знижує привабливість документарного акредитива.

У той час як у БПЗ використання структурованих даних надає можливість їх автоматичного зіставлення з початково встановленими умовами торгової угоди. Банківське платіжне зобов'язання поєднує у собі переваги відкритих рахунків та документарних акредитивів: продавцем направляються документи по торговій угоді безпосередньо покупцям, але при цьому платіж по угоді гарантується банком при умови наявності поданих даних про здійснене відвантаження товарів, відповідних встановленим параметрам торгової операції. Таким чином, з використанням БПЗ виключається рух торгових документів між банками, які беруть участь у розрахунках, а об'єктом перевірки на відповідність є не самі документи (як у разі використання документарного акредитива), а дані, що витягуються з цих документів.

На рис. 3.8. представлено порівняння документарного акредитива та БПЗ, з якого стає зрозуміло, за рахунок чого буде прискорено процес розрахунків.

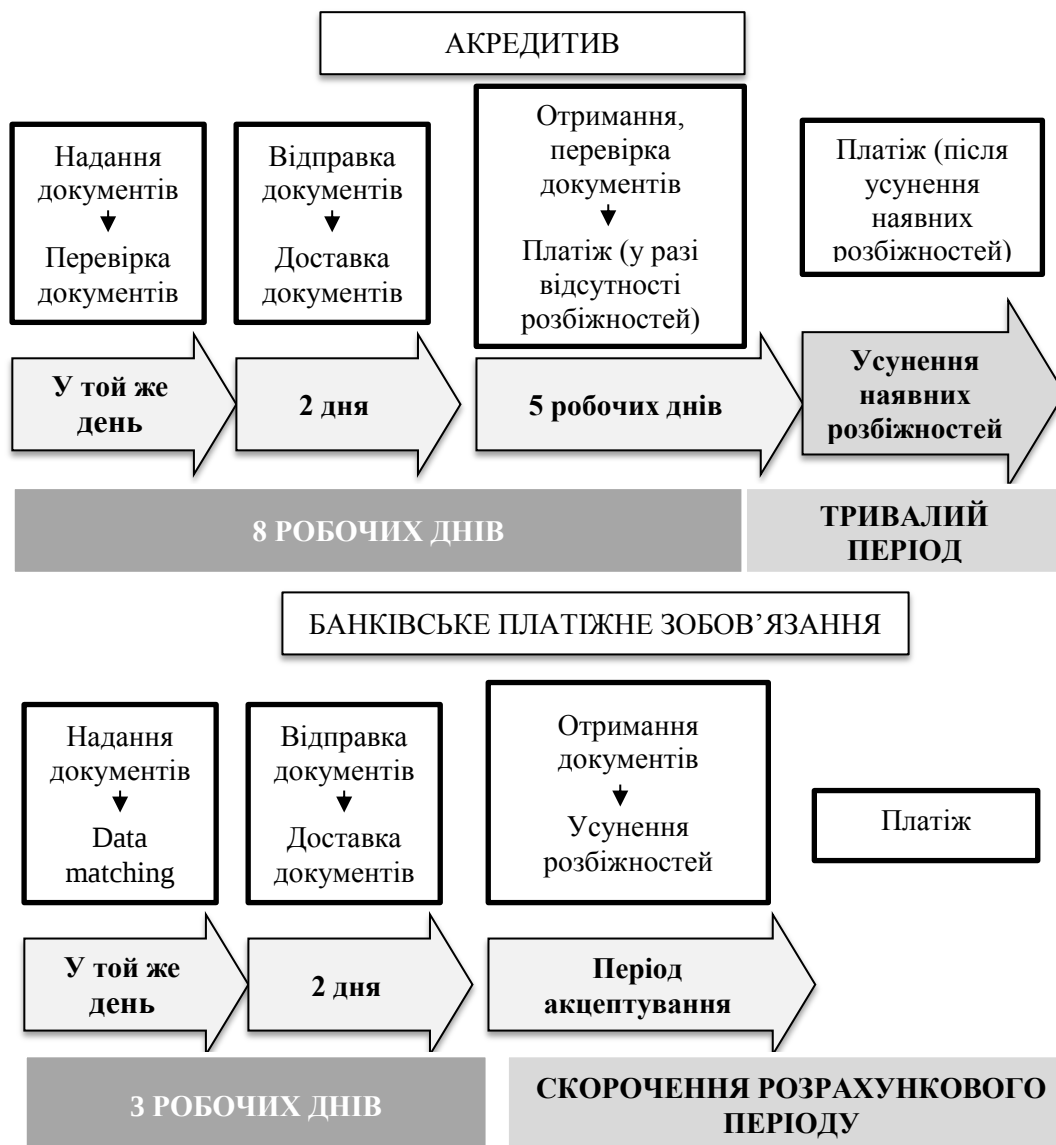

Рис. 3.8. Порівняння тривалості розрахунків за допомогою БПЗ і розрахунків за допомогою акредитива

Джерело: розроблено автором за [41]

3. Розширити сферу використання штучного інтелекту в процесі надання послуг клієнтам банку. Штучний інтелект (ШІ) є вагомим елементом цифровізації економіки, який змінює визначення галузей і способів функціонування бізнесу, у тому числі банківському. На рис. 3.9 представлені найпоширеніші напрями використання штучного інтелекту у банківській сфері нині українськими банками.

На наш погляд, використання інструментів цифровізації та застосування штучного інтелекту в банківській сфері допоможуть скоротити час на вдосконалення розрахункових операцій, збільшити прибутковість фінансових

організацій, скоротити витрати. Використання цифровізації та штучного інтелекту в банках є кроком у майбутній розвиток економіки всієї країни.

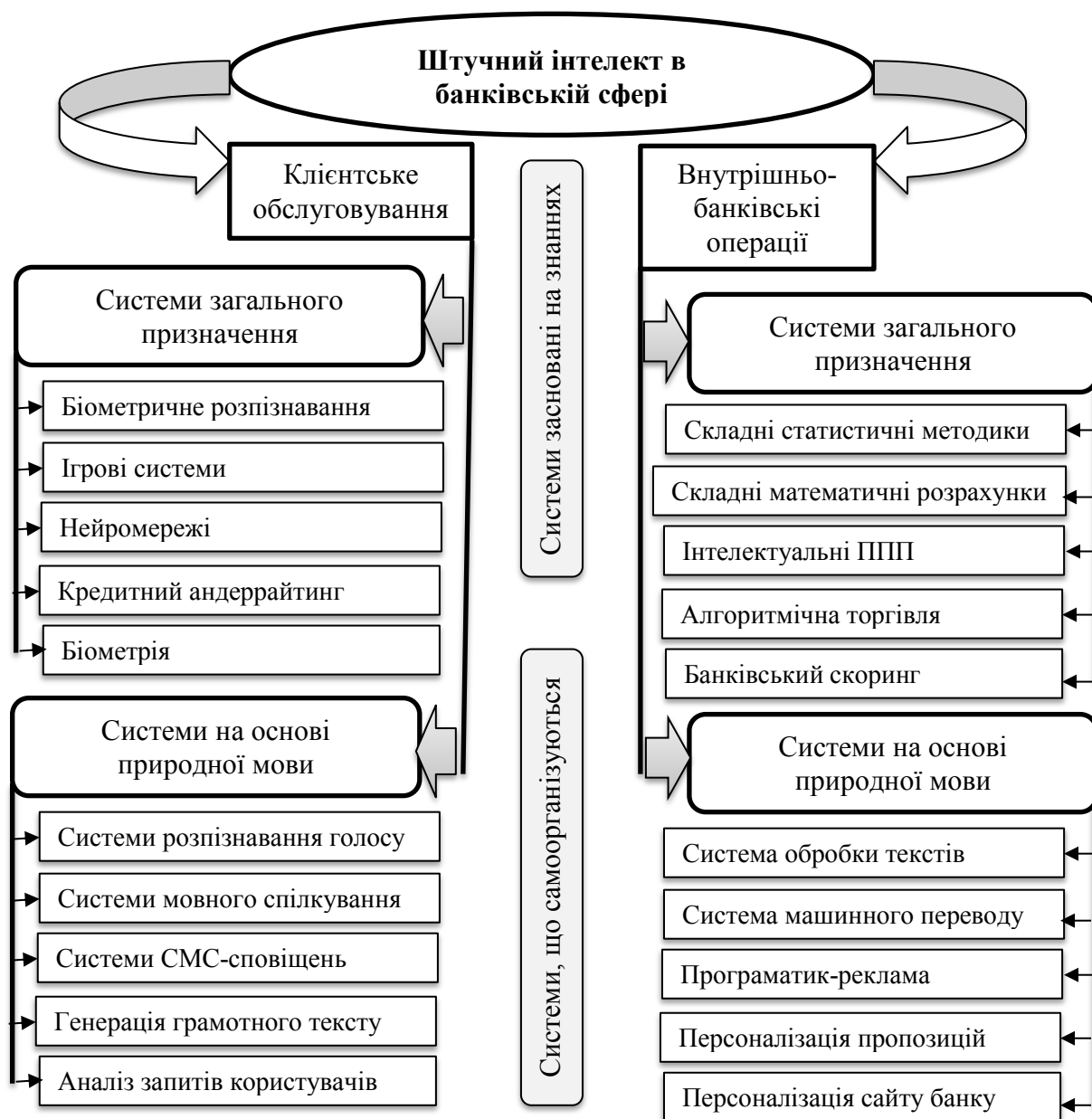

Рис. 3.9. Використання штучного інтелекту в банківській сфері

Джерело: розроблено автором на основі [43 - 46]

Але слід зауважити, що крім переваг у використанні в банківській практиці штучного інтелекту існує ще ряд негативних наслідків, які не можна ігнорувати (рис. 3.10).

Таким чином, використання інструментів цифровізації та застосування штучного інтелекту в банківській сфері допоможуть скоротити час на

вдосконалення розрахункових операцій, збільшити прибутковість фінансових організацій, скоротити витрати.

Рис. 3.10. Переваги та недоліки впровадження штучного інтелекту в банківській сфері

Джерело: розроблено автором на основі [43 - 46]

4. Впровадження відкритого банкінгу в діяльність АТ КБ «Приватбанк». Відкритий банкінг (Open Banking) – концепція, що передбачає об'єднання продуктів різних постачальників, а також надання третім сторонам доступу до банківських систем та даних. Метою даної концепція зробити банківське обслуговування ближче для клієнтів.

Відкритий банкінг базується на відкритих API. Основні цілі впровадження принципів відкритих API на фінансовому ринку:

- диверсифікація застосування сервісів банків та фінансових організацій у комплексних сценаріях обслуговування фізичних та юридичних осіб;
- прискорення взаємодії учасників ринку у процесі створення нових продуктів та послуг.

Банківський API – це API, який дозволяє зовнішньому додатку звертатися до програмних систем усередині банку. До тих, що займаються обслуговуванням клієнтських рахунків, обробляють вхідні та вихідні транзакції і взагалі автоматизують і допомагають банкам виконувати все те, що прийнято називати банківськими послугами.

Зараз великі банки працюють над супердодатками (закритими екосистемами), що збирають до купи всі можливі послуги (як банківські, так і сторонні), а фінансові організації вбудовують свої кредитні продукти у додатки постачальників нефінансових послуг. Модель відкритого банкінгу передбачає вільне отримання компанією даних від банку-провайдера, основною послугою найчастіше стає продукт самої компанії, який не потребує банківської ліцензії (наприклад, скорингові системи, робот-консультант). Ключовий аспект тут – свобода доступу, право клієнта, а чи не банку розпоряджатися накопиченою інформацією.

Переваги та ризики Open banking представлені на рис. 3.11.

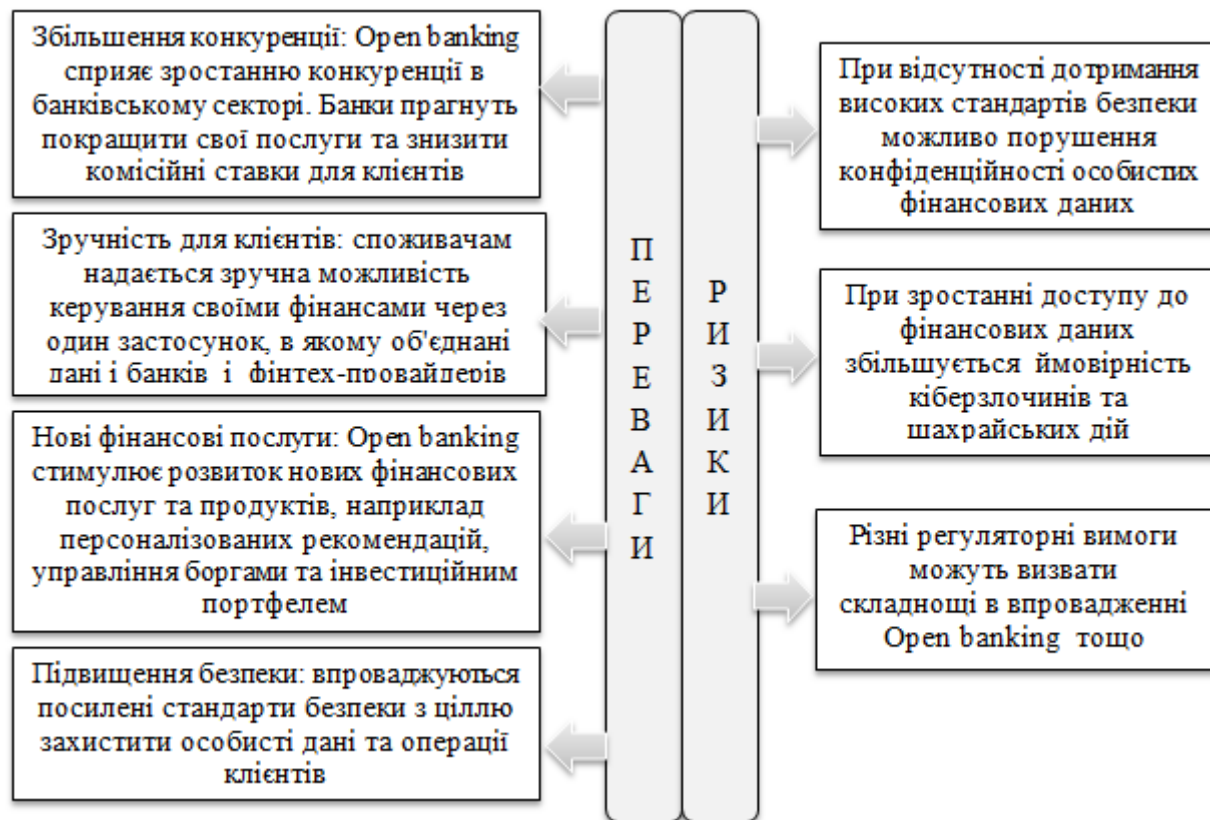

Рис. 3.11. Переваги та ризики впровадження відкритого банкінгу

Джерело: розроблено автором за [49]

5. Також доступними для АТ КБ «Приватбанк» розширення мережі терміналів, банкоматів, емісія платіжних карток, які приносять суттєві комісійні доходи.

Отже, якщо хочемо, щоб цифровізація дійсно забезпечувала ефективність та дохідність, то цифрова стратегія банку має бути частиною ширшої зміни бізнес-моделі та впорядкування внутрішньої організації. Це все зводиться до спроможності керівництва банку, виконувати раціональний вибір пропонованих продуктів; юридичних осіб та категорії клієнтів, які обслуговуються; регіонів, де банк має зосередити свою діяльність; а також здатності впроваджувати просту та інтегровану юридичну та ІТ-інфраструктуру у своїй діяльності.

Висновки до розділу 3

З розділу 3 можна зробити наступні висновки.

Вивчення проблем, пов'язаних із отриманням достатнього обсягу банківських доходів є актуальним для банківської системи в умовах воєнного часу. До зовнішніх проблем належать зміна економічного розвитку країни та рівня розвитку банківської системи, а також вплив світових фінансових криз. До внутрішніх проблем можна віднести недостатньо ефективно здійснювану кредитну політику, невисоку якість обслуговування клієнтів, низький рівень капіталізації банку, недостатню рекламну активність банківських продуктів, високий рівень витрат банку та ін. Сучасні умови розвитку економіки України вимагають здійснення відповідних заходів для забезпечення не лише високої дохідності банків але й фінансової стійкості банківської системи. Сьогодні банківський сектор України протистоїть таким ризикам: економічний спад в державі, коливання національного курсу, інфляція, відтік капіталу з держави тощо

Для подолання проблем рекомендовано: диверсифікація портфелю активів, збільшення кількості резервних коштів, зменшення кредитування

ризикованих секторів, запровадження жорсткіших критеріїв кредитування, збільшення рекламних та маркетингових зусиль, створення нових продуктів та послуг, що відповідають на потреби клієнтів в умовах воєнного конфлікту, переорієнтуватись банкам на транзакційний бізнес, подальше впроваджувати цифровізацію в банках.

На основі проведеного економіко-математичного моделювання розроблено прогноз комісійних доходів за еквайрингом АТ КБ «Приватбанк» на 4 квартал 2024 року та перше півріччя 2025 року. З ймовірністю 95,3% за прогнозом доходи від еквайрингу АТ КБ «Приватбанк» на 4 квартал 2024 року складають 3670 млн. грн. (що на 4% більше фактичного результату 3 кварталу 2024 року), в 1 кварталі 2025 року – 3808 млн. грн. (що на 8% більше фактичного результату 3 кварталу 2024 року) та в 2 кварталі 2025 року - 3933 млн. грн. (що на 12% більше фактичного результату 3 кварталу 2024 року).

Для підвищення доходності АТ КБ «Приватбанк» рекомендовано впровадження наступних цифрових технологій та продуктів:

- створення в АТ КБ «Приватбанк» як підрозділу цифрового банку;
- впроваджувати новітні досягнення технологій в розрахунках, таких як банківські платіжні зобов'язання;
- впровадження технології блокчейн в проведення та організацію міжнародних розрахунків;
- розширити сферу використання штучного інтелекту в процесі надання послуг клієнтам банку;
- впровадження відкритого банкінгу в діяльність АТ КБ «Приватбанк»;
- розширення мережі терміналів, банкоматів, емісія платіжних карток, які приносять суттєві комісійні доходи.

ВИСНОВКИ

В роботі досліджено теоретичні основи формування доходів банків в процесі їх діяльності та цифрової трансформації банківської системи на сучасному етапі. Зроблено висновки:

1. Можна визначити банківську діяльність, як фінансово-економічну діяльність кредитних організацій, дозволена законами та іншими нормативно-правовими актами, включає комплекс дій, операцій, угод, метою яких є отримання прибутку та задоволення потреб громадян у отримання різних банківських послуг. Основними принципами банківської діяльності є: обов'язковість отримання банками спеціального дозволу на здійснення банківської діяльності; незалежність банків у своїй діяльності, невтручання з боку державних органів у їх роботу, за винятком випадків, передбачених законодавчими актами; обов'язковість дотримання встановлених Центральним банком нормативів; забезпечення банківської таємниці за операціями, рахунками та вкладками клієнтів; забезпечення повернення коштів вкладникам банків.

2. Найбільш широке сучасне трактування терміна «банківські доходи» можна представити так – це загальний грошовий еквівалент наданих банком послуг у процесі здійснення банківської діяльності, який отримується у формі процентних та непроцентних доходів з метою генерації достатнього обсягу грошового потоку для здійснення банківської діяльності та досягнення стратегічних завдань банківської установи.

3. До банківських доходів належать ті доходи, які безпосередньо пов'язані з банківською діяльністю. Небанківські доходи можуть включати інші доходи, які не належать до основної діяльності банку, але забезпечують проведення його діяльності. Основними доходами є процентні доходи банку, додатковими банківськими доходами є одержання плати за здійснення комісійних послуг із проведення платежів, конвертації іноземних валют, здавання в оренду банківських сейфів для зберігання цінностей та ін.

4. Процес цифрової трансформації банківського сектора включає трансформацію внутрішніх процесів організації та ведення діяльності, цифровізацію продуктів та послуг, що надаються, зміну підходу до роботи з клієнтами, а також впровадження інновацій у продукти та послуги. Завдяки цифровому банкінгу клієнти банку отримують цілодобове банківське обслуговування через Інтернет, використовуючи різні девайси: персональний комп'ютер, мобільні пристрої, програми – всі ці елементи надають безпечний доступ до всіх банківських послуг – у цьому полягає важливість розвитку цифрового банкінгу.

В роботі проаналізовано стан банківської системи України на сучасному етапі, оцінена її доходність та вплив цифровізації на зазначену доходність. Зроблено висновки.

1. Станом на початок жовтня 2024 року банківська система складалась з 62 комерційних установ різної форми власності, з них 6 – банки з державною власністю, 19 – банки іноземних банківських груп зі 100% часткою іноземного капіталу, решта – це банки з приватним українським капіталом.

2. Щодо клієнтури банківської системи України, то за наявними даними станом на початок 2024 року клієнти банківського сектору складали 81,7 млн. осіб, з них 3,3 млн. юридичних осіб та 78,4 млн. фізичних осіб. Ім було відкрито 185,1 млн. рахунків (7,1 млн. рахунків – юридичним особам, 178 млн. – фізичним особам). Якщо розглядати направленість рахунків, зауважимо, що як фізичні, так і юридичні особи більшу частку своїх коштів зберігають на рахунках на вимогу. Отже, не зважаючи на скрутні умови, визвані повномасштабними бойовими діями на території України, банківська система держави перейшла до роботи в воєнних умовах без великих втрат ресурсів та клієнтської бази.

3. Активи банківського сектору за останні 5 років зросли на 75% від початку 2021 року і складали на жовтень 2024 року 3180,7 млрд. грн. Зростання здійснювалось за рахунок збільшення кредитного портфелю системи та збільшення вкладень в цінні папери, в основному воєнні облігації. Розміщення

коштів здійснилось в основному за рахунок зростання зобов'язань банків, які складаються в основному з коштів клієнтів.

4. Три роки поспіль банківська система України працювала з прибутком, що дало можливість збільшити власний капітал банківського сектору майже удвічі станом на жовтень 2024 року в порівнянні з початком 2021 року. За 9 місяців 2024 року банківський сектор вже отримав чистого прибутку більше на 34,8 млрд. грн. ніж в цілому за 2023 рік. Аналітики прогнозують такий розмір прибутку за 2024 рік, якій банківська система України не отримувала за усі роки свого існування.

5. Отже простежується позитивна тенденція росту доходів банків України починаючи з 2019 року. За досліджуваний період вони зросли на 137,4 млрд. грн., або на 56% . Процентні доходи за досліджуваний період зросли на 70%, а комісійні доходи банків на 30%. В 2023 році доходи банківської системи зросли на 56% в порівнянні з 2019 роком. На наш погляд, процентні доходи банку залежать від зовнішніх та внутрішніх чинників: економічних, політичних, соціальних. А от комісійні доходи, на які теж впливають зовнішні чинники, в більшому ступені залежать від внутрішнього банківського менеджменту.

6. Для оцінки впливу цифровізації на доходність банківського сектору України на прикладі окремого банку нами обрано АТ КБ «Приватбанк». Це найтехнологічніший банк в Україні, заснований на державній власності, якому довіряють більше 19 млн. українців. Зауважимо, що АТ КБ «Приватбанк» є найкрупнішим банком банківської системи України. Станом на початок жовтня 2024 року він знаходиться на першому місці в банківському секторі за обсягом активів, зобов'язань, капіталу, прибутку та на другому місці по кількості відділень банку. Станом на початок 2024 року в АТ КБ «Приватбанк» обслуговувалось 18,3 млн. фізичних осіб та 0,8 млн. суб'єктів господарювання.

8. Основні показники діяльності банку за останні 5 років мають стійку тенденцію до зростання. Отже з кінця 2020 року до жовтня 2024 року в 1,8 рази зросли активи АТ КБ «Приватбанк», зобов'язання та капітал. Прибуток банку

за 9 місяців 2024 року майже вдвічі перевищує результат 2020 року. Станом на початок жовтня доходи АТ КБ «Приватбанк» становлять 33,6% доходів усієї банківської системи, з них 53% перепадає на процентні доходи, які на 54% складаються з доходів від розміщення цінних паперів та на 46% з процентів за кредит. Частка комісійних доходів складає 31,7%.

9. За період повномасштабних воєнних дій на території України, діяльність АТ КБ «Приватбанк» продовжувалась зі щоквартальним зростанням як процентних, так і комісійних доходів. Комісійні доходи зростають за рахунок збільшення операцій пов'язаних з цифровізацією банківських процесів: за рахунок доходів від міжнародних платіжних систем, еквайрингу, переказів, платежів, поточних рахунків. Отже, з розвитком цифровізації банки будуть збільшувати обсяг небанківських послуг та продуктів (особливо перетворивши банк в фінансову екосистему) і тим самим нарощувати обсяги комісійних доходів, які з часом перевищать обсяги процентних доходів.

10. На основі проведеного економіко-математичного моделювання розроблено прогноз комісійних доходів за еквайрингом АТ КБ «Приватбанк» на 4 квартал 2024 року та перше півріччя 2025 року. З ймовірністю 95,3% за прогнозом доходи від еквайрингу АТ КБ «Приватбанк» на 4 квартал 2024 року складають 3670 млн. грн. (що на 4% більше фактичного результату 3 кварталу 2024 року), в 1 кварталі 2025 року – 3808 млн. грн. (що на 8% більше фактичного результату 3 кварталу 2024 року) та в 2 кварталі 2025 року - 3933 млн. грн. (що на 12% більше фактичного результату 3 кварталу 2024 року).

В роботі рекомендовано.

1. Для подолання проблем доходності банків в воєнний час рекомендовано: диверсифікація портфелю активів, збільшення кількості резервних коштів, зменшення кредитування ризикованих секторів, запровадження жорсткіших критеріїв кредитування, збільшення рекламних та маркетингових зусиль, створення нових продуктів та послуг, що відповідають на потреби клієнтів в умовах воєнного конфлікту, переорієнтуватись банкам на транзакційний бізнес, подальше впроваджувати цифровізацію в банках.

2. Для підвищення доходності АТ КБ «Приватбанк» рекомендовано впровадження наступних цифрових технологій та продуктів: створення в АТ КБ «Приватбанк» як підрозділу цифрового банку; впроваджувати новітні досягнення технологій в розрахунках, таких як банківські платіжні зобов'язання; впровадження технології блокчейн в проведення та організацію міжнародних розрахунків; розширити сферу використання штучного інтелекту в процесі надання послуг клієнтам банку; впровадження відкритого банкінгу в діяльність АТ КБ «Приватбанк»; розширення мережі терміналів, банкоматів, емісія платіжних карток, які приносять суттєві комісійні доходи.

Вважаємо, що зазначені рекомендації можуть бути використані в діяльності вітчизняних банків

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Халімон Т.М. Принципи (засади) організації та здійснення банківської діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 4(25). Том 3. С. 71-75.
2. Латковська Т.А. Фінансово-правове регулювання організації та функціонування банківської системи в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ. 2008. 543 с.
3. Цвєтков А.М. Поняття та сутність банківської діяльності в умовах євроінтеграції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №1. С. 478 - 481
4. Дмитренко Е. Особливості правового регулювання банківських відносин в умовах євроінтеграції України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2021. № 3 (31). С. 144–150.
5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. Відомості Верховної Ради України. 09.02.2001. 2001 р. № 5
6. Орлюк О.П. Правові проблеми організації та діяльності банківської системи України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 381 с
7. Симов'ян В.С. Банківський контроль в Україні: адміністративно-правові засади : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 274 с.
8. Драчевська О., До питання визначення значення «банківська діяльність». Підприємство, господарство і право. 2020. №2. С. 193 – 197
9. Буряк А.В. Теоретичні підходи до визначення змісту банківської діяльності. *Ефективна економіка*. 2011. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=727> (дата звернення 31.10.2024)
10. Рудевська В. Теоретичні підходи до визначення сутності банківської діяльності *Підприємництво та інновації*. 2020. №12. С.194-199.

11. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях : навч. посібник. / уклад. : О.М. Гладчук, І.Я. Ткачук, В.М. Харабара. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 208 с.
12. Булюк В. В. Динаміка структурних показників доходів і витрат банків України. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Випуск 2(19). URL: <https://cutt.ly/mer3234p> (дата звернення: 17.10.2024)
13. Коблянська Г. Ю. Методика і організація обліку доходів і витрат комерційних банків. *Modern Economics*. 2019. №13. С.130-134.
14. Кушнарєва А. А., Бурковська А. В. Аналіз фінансових результатів діяльності банківської системи України. *Наукові праці. Економіка*. 2017. Випуск 290. Т. 302. С. 20–26.
15. Макаренко Ю. П., Мороховець К. С. Доходи і витрати у забезпеченні прибутковості комерційних банків України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №10. URL: <https://cutt.ly/ler32Bq5> (дата звернення: 17.10.2024)
16. Фатюха Н. Г., Гришунова Т. А. Основні підходи щодо визначення та класифікації доходів банківської установи. *Ефективна економіка*. 2019. №7. URL: <https://cutt.ly/3er32Jy6> (дата звернення: 17.10.2024)
17. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підручник/ В.М. Шелудько.– К. : Знання, 2015. – 535 с.
18. Реверчук С.К., Творидло О.І. Банківські доходи в умовах формування цифрової економіки України. SCIENTIFIC COLLECTION «INTERCONF». 2022, №113. С.121 - 145
19. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : Постанова Правління національного банку України від 27.02.2018 року No 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18#Text> (дата звернення: 17.10.2024)
20. Сисоєнко, І., Карлюка, Д.. Аналіз процентних та комісійних доходів банківської установи *Економіка та суспільство*. 2022. №36. URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-20> (дата звернення: 17.10.2024)

21. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Банківська система : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с
22. Марченко К.А. Управління доходами комерційного банку: сутність та особливості. *Держава та регіони*. 2018. №4. С. 201 - 205
23. Македон В. В., Машкіна К. О. Розвиток глобального банківського сектору в умовах цифрової економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 4. С. 21 – 28
24. Кретов Д. Ю. Переваги та недоліки цифрового банкінгу в Україні. *Science in the Environment of Rapid Changes: proceedings of the 4 th International Scientific and Practical Conference*, Brussels, Belgium, april 6-8, 2024. Brussels, Belgium: by LLC SPC «InterConf». Brussels: De Boeck, 2024. P. 97 - 100
25. Кретов Д.Ю. Вплив інноваційних банківських технологій на удосконалення обслуговування корпоративних клієнтів. *Приазовський економічний вісник. Серія: Економіка та управління національним господарством*. 2023. Вип. 1 (33). С. 48–52
26. Кретов Д.Ю. Розвиток діджиталізації послуг корпоративним клієнтам – конкурентна перевага на банківському ринку України. *Scientific Progressive Methods and Tools: of the 3rd International Scientific and Practical Conference*, Riga, Latvia, march 6-8, 2024. Riga, Latvia: Riga: Avots, 2024. P. 55 - 58
27. Кретов Д.Ю. Вплив цифровізації на кредитування фізичних осіб в Україні. *Scientific Research in XXI Century: proceedings of the 15 th International Scientific and Practical Conference*, Ottawa, Canada, february 16-18, 2024. Ottawa, Canada: by LLC SPC «InterConf». Ottawa: Methuen Publishing House, 2024. P. 51 - 54.
28. Кретов Д. Ю. Адаптація досвіду цифровізації зарубіжних банків в банківській системі України. *Recent advances in global science : proceeding of the II International Scientific and Practical Conference*. Vilnius, Lithuania, March 6-8, 2023. Vilnius, Lithuania: by the SPC «InterConf». Vaiga, 2023. P. 54-57
29. Кретов Д., Міндова О. Цифровізація банківського сектору України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Сталий розвиток економіки*, 2024. №2(49). С. 223-228.

30. Пшик Б., Грудзевич У. Удосконалення регулювання FINTECH на ринку банківських послуг в Україні. *Економіка та суспільство* 2023. №54. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-67> (дата звернення: 01.11.2024)
31. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2024)
32. Гнидюк І.В., Маршук Л.М., Тімошенко Н.М. Сучасний стан доходності банківського сектору України. 2024. *Економіка та суспільство*. Випуск 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-28> (дата звернення: 01.11.2024)
33. Король М. М., Співак В. О., Куліковська І. В. Сучасний стан показників української банківської системи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* . 2023. Випуск 47. С. 41 – 47
34. Офіційний сайт банку ПриватБанк. URL: <https://privatbank.ua/>.(дата звернення: 01.11.2024)
35. Данік Н., Торлопов А. Вплив цифрової трансформації на банківський сектор України. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 3, No. 3, 2024, pp. 95-103
36. Островський П. І., Гострик О.М., Добрунік Т.П, Радова О.В. Моделювання економічних процесів: навчальний посібник Одеса: ОНЕУ. 2012. 132 с.
37. Кастромська С. М. Однафакторна лінійна регресія : дис. канд. ек. наук . Київ. 2015. 316 с
38. Коефіцієнт детермінації. URL: <https://pandia.ru/text/79/148/38943.php> (дата звернення: 20.10.2024)
39. Математичні методи та моделі в економічних дослідженнях: монографія. За редакцією канд.ф.-м.наук В.М. Мацкул. Одеса: ОНЕУ, 2016. 184 с.
40. Теслюк С., Матвійчук Н., Деркач О., Корх Н. Необанки : сутність та перспективи розвитку в Україні. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 3. С. 61-71
41. Сотченко Є.В. Діджиталізація міжнародних розрахунків в умовах кризових явищ світової економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 59–1. С. 51–61.

42. Балазюк О.Ю., Пилявець В.М. Технологія блокчейн: дослідження суті та аналіз сфер використання. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 43. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-13> (дата звернення 10.03.2024 р.)
43. Кравченко В.П. Сучасна практика застосування штучного інтелекту у банківській сфері. *Modern engineering and innovative technologies*. 2023. №4. С. 62 - 67
44. AI в банківській сфері: чат-боти, вибивання боргів і боротьба із шахраями. AI Conference. URL: <http://surl.li/cdjqs>. (дата звернення 01.04.2024)
45. Холявко Н., Садчикова І., Колоток М.. Напрями використання штучного інтелекту у банківських установах. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. №2 (34). С. 192–203.
46. Голей Ю. М., Дрік І. А. Аналіз використання штучного інтелекту в системах управління бізнес-процесами: переваги та недоліки. URL:: <http://surl.li/ivwvs>. (дата звернення 01.04.2024)
47. Демченко І. Відкритий банкінг в Україні. Нові можливості для бізнесу. URL: <https://blog.liga.net/user/idemchenko/article/42888> (дата звернення 27.02.2024)
48. Концепція відкритого банкінгу: Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Open_banking_conception_NBU_2023.pdf?v=4 (дата звернення: 03.01.2024)
49. Бондаренко Л., Подарин А.. Особливості діджитал-трансформації банківського сектору України. *Економіка та суспільство*. 2022. №41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-28> (дата звернення 03.11.2024)
50. Кретов Д.Ю. Впровадження Open Banking в банківський сектор України. *Experimental and Theoretical Research in Modern Science: proceedings of the 6 th International Scientific and Practical Conference, Kishinev, Moldova, march16-18m, 2024*. Kishinev, Moldova: by LLC SPC «InterConf». Kishinev: Giperion Editura, 2024. P. 50 - 53.

51. Кретов Д.Ю. Вдосконалення міжнародних розрахунків в банках України на основі сучасних інформаційних технологій. *Diversity and Inclusion in Scientific Area: proceedings of the 4 th International Scientific and Practical Conference*, Warsaw, Poland, march26-28, 2024. Warsaw, Poland: by LLC SPC «InterConf». Warsaw: Ceac Polonia, 2024. P. 55 - 58
52. Кретов Д.Ю. Використання штучного інтелекту в банківській сфері. *Science in the Environment of Rapid Changes: proceedings of the 4 th International Scientific and Practical Conference*, Brussels, Belgium, april 6-8, 2024. Brussels, Belgium: by LLC SPC «InterConf». Brussels: De Boeck, 2024. P. 97 - 100.
53. Кретов Д.Ю. Удосконалення банківського обслуговування корпоративних клієнтів на основі цифрової трансформації фінансових технологій. *Сталий розвиток економіки*. 2024.№1(48). С. 183-188.
54. Цифрова трансформація - Огляд. Google Trends. URL: <https://trends.google.com.ua/trends/explore?date=all&q=/m/0g5r88p&hl=uk>. (дата звернення 03.11.2024)
55. Кошельник І., Лашкевич С., Галайко Н. Р. Нетрадиційні банківські продукти. Фінансово-кредитна система України в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів, м. Черкаси, 11 квітня 2019 р. Черкаси, 2019, 431 с, с. 54-56
56. Князь С. В., Другов О. О., Федорчак О. Є, Прохоренко В. П. Аналіз динаміки розвитку банківського сектору України. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/344311639_ANALIZ_DINAMIKI_ROZVI_TKU_BANKIVSKOGO_SEKTORU_UKRAINI
57. Хижинська О. А., Волкова В. В. Банківська система України: сучасний стан, проблемні аспекти та перспективи розвитку. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету. Випуск 12 (2). 2021. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/11291> (дата звернення 03.11.2024)
58. Кацімон О. Visa та ПриватБанк вперше у світі представили програму цифрової автентифікації платежів в електронній торгівлі. Суспільне новини.

URL: <https://suspilne.media/542961-visa-ta-privatbank-vperse-u-sviti-predstaviliprogramu-cifrovoi-avtentifikacii-plateziv-v-elektronnij-torgivli/> (дата звернення 03.11.2024)

59. Мобільні додатки ПриватБанку. privatbank.ua. URL: <https://privatbank.ua/apps> (дата звернення 03.11.2024)

60. ПриватБанк – беремо і робимо. privatbank.ua. URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення 03.11.2024)

61. Кретов Д.Ю., Куш В.Є. «Вплив цифровізації на доходність банків України». *Актуальні виклики інноваційного розвитку економіки людських ресурсів у глобальному вимірі: матеріали доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Одеса, 25-26 жовтня 2024 року). Одеса: ОНЕУ. 2024. С. 87 – 89.